

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jakub Rašner
Přípustnost nutné obrany proti zákroku policisty

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Přípustnost nutné obrany proti zákroku policisty vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31.5. 2020

Jakub Rašner

.....

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval JUDr. Martinovi Škurkovi, PhD., za cenné připomínky a odborné rady, které mi poskytoval v průběhu vypracování této diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Přípustnost nutné obrany proti zákroku policisty	10
1.1 Zákrok policisty	10
1.2 Podmínky přípustnosti nutné obrany dle § 25 PřestZ	10
1.2.1 Obrana vůči zákroku policisty jako čin jinak trestný jako přestupek	11
1.2.2 Zákrok policisty jako útok na zájem chráněný zákonem	13
1.2.2.1 Zákrok policisty jako útok pohledem judikatury	14
1.2.2.2 Zákrok policisty jako útok pohledem nauky	18
1.3 Dílčí závěr	19
2 Členění zákroků podle míry jejich vad	22
2.1 Zákroky nezákonné	22
2.2 Zákroky nicotné	24
2.3 Dílčí závěr	26
3 Konkrétní důvody zakládající nicotnost zákroku	28
3.1 Provedení zákroku osobou absolutně věcně nepříslušnou	28
3.2 Provedení zákroku za použití nezákonného prostředku	29
3.3 Provedení zákroku bez zákonného důvodu	31
3.4 Provedení zákroku extrémně nepřiměřeně	33
3.4.1 Právní požadavky na přiměřenost zákroku	33
3.4.1.1 Požadavky na výběr přiměřeného donucovacího prostředku	33
3.4.1.2 Požadavky na přiměřené použití donucovacího prostředku	35
3.4.2 Míra nepřiměřenosti zákroku zakládající nicotnost	36
3.5 Dílčí závěr	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	42
Shrnutí	46
Klíčová slova	47

Seznam použitých zkratk

ESLP – Evropský soud pro lidská práva.

NS – Nejvyšší soud České republiky.

NSS – Nejvyšší správní soud České republiky.

PřestZ – zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

PřestNěkt – zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

SŘ – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

SŘS – zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

ÚS – Ústavní soud České republiky.

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ZPČR – zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Problematika přípustnosti nutné obrany proti zákrokům policistů, resp. proti bezprostředním zásahům úředních osob je dlouhodobě diskutována jak naukou práva správního, tak práva trestního. Nutno však podotknout, že je tato diskuze vedena pouze okrajově. Obsáhleji se tématu věnuje jen nemnoho autorů.¹ Nauka se, až na drobné výjimky, shoduje na tom, že je nutnou obranu třeba připustit toliko proti bezprostředním zásahům, které jsou stíženy těmi nejzávažnějšími vadami výkonu pravomoci. V menší míře už se autoři věnují tomu, jaká konkrétní jednání úředních osob lze pod tyto nejzávažnější vady podřadit. Shoda mezi autory panuje snad jen na tom, že je třeba nutnou obranu připustit proti bezprostředním zásahům úředních osob, které k provedení daného zásahu nejsou vůbec věcně příslušné. Pokud jde o judikaturu soudů, lze nalézt jen málo soudních rozhodnutí, která by se předmětné otázce věnovala detailněji. Je tomu tak patrně proto, že policisté, resp. úřední osoby obecně, zpravidla dodržují zákonné podmínky pro provádění zákroků, popřípadě se dopouští jen drobných protiprávností, které však nemohou vést k posouzení daného jednání jako „útoku na zájem chráněný zákonem“ ve smyslu nutné obrany.²

Co se týče pozitivní právní úpravy, ta na otázku přípustnosti nutné obrany proti vrchnostenským aktům úředních osob přesnější odpověď také neposkytuje. Neexistuje totiž speciální právní úprava, která by například demonstrativním výčtem stanovila, které zásahy úředních osob jsou natolik vadné, že je lze považovat za „útok na zájem chráněný zákonem“ ve smyslu nutné obrany. Při posuzování přípustnosti nutné obrany proti zásahům úředních osob je tak třeba vyjít z obecného ustanovení § 25 PřestZ.³

Ačkoli se předmětná problematika nepochybně týká i práva trestního, účelem této práce bude pojmout problematiku primárně pohledem správního práva. Vzhledem k provázanosti trestního práva se správním právem trestním však bude trestní právo využíváno podpůrně. Práce se bude primárně vztahovat k přípustnosti nutné obrany proti bezprostředním zásahům policistů, tedy příslušníků Policie České republiky (dále jen „Policie“) zařazených v ní na základě služebního poměru příslušníka bezpečnostního sboru.⁴

Přestože je v názvu práce výslovně zmíněn pojem „zárok“ bez dalšího upřesnění, práce se bude zabývat jen přípustností nutné obrany proti vybraným typům zákroků, a to proti zákrokům, které spočívají v použití některého donucovacího prostředku (nikoli zbraně), který je bezprostředně spojen s „útokem“ na fyzickou integritu člověka, a kdy policista (útočník) a osoba

---

¹ Např. Josef Kuchta nebo Pavel Všetička.

² Např. § 25 odst. 1 TrZ.

³ Resp. i z § 29 TrZ.

⁴ § 4 ZPCR a § 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

vůči níž je zakročováno (obránce) jsou v bezprostřední blízkosti. Půjde zejména o zákroky spojené s použitím následujících donucovacích prostředků: hmaty, chvaty, údery a kopy, slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek, obušek a jiný úderný prostředek, vytlačování štítem, úder střelnou zbraní, popř. hrozba namířenou střelnou zbraní.⁵

Prvním cílem této práce je posouzení, za jakých podmínek může být problematika nutné obrany proti zákroku policisty řešena dle § 25 PřestZ, a nikoli dle § 29 TrZ. Druhým cílem diplomové práce je posouzení, za jakých podmínek bude moci být zákrok policisty podřazen pod pojem „útok“ ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ. Třetím cílem této práce je prozkoumání možnosti diferenciací bezprostředních zásahů, resp. zákroků, do určitých skupin podle toho, jak závažnými právními vadami jsou postiženy. Čtvrtým a hlavním cílem diplomové práce je analýza toho, jaké konkrétní právní vady zákroku policisty povedou k závěru o přípustnosti nutné obrany proti němu. V této souvislosti budou v rámci práce ověřovány tyto hypotézy: 1. Obranné jednání vůči zákroku policisty je za určitých podmínek možné posoudit jako „čin jinak trestný jako přestupek“ ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ. 2. Protiprávní zákrok policisty je možné za určitých podmínek posoudit jako „útok na zájem chráněný zákonem“ ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ. 3. Bezprostřední zásahy, resp. zákroky policistů lze podle závažnosti vad členit na zákroky nezákonné a nicotné. V rámci diplomové práce využívám metodu analytickou, syntetickou, komparativní a dále též metody indukce a dedukce.

Práce je členěna na tři kapitoly. Jednotlivé kapitoly jsou dále členěny do podkapitol. V první kapitole je zákrok zařazen do příslušné kategorie forem činnosti veřejné správy. Poté je zhodnoceno, zda vůbec může být obranné jednání vůči zákroku policisty posouzeno jako „čin jinak trestný jako přestupek“, tak aby se problematika dala řešit v konotacích správního, resp. přestupkového práva. Dále jsou shrnuty podstatné závěry judikatury a nauky týkající se možnosti posouzení zákroku policisty jako útoku ve smyslu nutné obrany. V druhé kapitole jsou s ohledem na závěry první kapitoly zákroky rozčleněny do několika skupin podle míry jejich vadnosti. Ve třetí kapitole jsou v reakci na východiska předchozích kapitol dovozeny konkrétní právní vady zákroků, které by mohly zakládat přípustnost nutné obrany.

Diplomová práce se zabývá pouze těmi aspekty nutné obrany, které je třeba řešit v případě nutné obrany proti bezprostředním zásahům, na rozdíl od nutné obrany proti útokům civilních osob, odlišně. Z toho důvodu není věnován prostor obecným otázkám nutné obrany společným jak pro nutnou obranu proti úředním osobám, tak proti osobám civilním, jako jsou například požadavky proporcionality nebo subsidiarity. Práce se také nezabývá přípustností nutné

---

⁵ § 52 ZPČR.

obranu ve vztahu k použití donucovacích prostředků, jejichž povaha zkoumání přípustnosti nutné obrany vylučuje nebo takové zkoumání činí značně problematickým. V této práci proto není věnován prostor následujícím donucovacím prostředkům: prostředek k zamezení prostorové orientace, varovný výstřel, zásahová výbuška, vodní stříkač, vytlačování koněm, zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla. U dalších donucovacích prostředků, jako jsou vytlačování vozidlem, použití služebního psa nebo použití vrhacích prostředků dle § 52 písm. d) a e), si lze nutnou obranu (resp. krajní nouzi) proti nim představit lépe, s ohledem na jejich zvláštní povahu se jimi ale diplomová práce nezabývá. Nevěnuje se ani otázce přípustnosti nutné obrany proti zákroku policisty, který spočívá v použití zbraně. Ačkoli si lze představit i situace, kdy by bylo relevantní zkoumat přípustnost nutné obrany i v tomto případě, vzhledem k malému počtu případů použití zbraně, a ještě problematičtější představě způsobu obrany⁶ by bylo řešení této otázky nadbytečné a ryze teoretické.

Téma bylo zvoleno z toho důvodu, že otázka přípustnosti nutné obrany proti zákrokům policistů, resp. úředních osob obecně, není naukou, ale ani rozhodovací praxí soudů komplexně řešena. Přitom pravomoc policisty použít donucovací prostředek představuje jedno z nejvýraznějších oprávnění veřejné moci, které je vůči adresátům veřejné správy možné uplatnit a které často může vyústit v nenapravitelnou újmu na zdraví nebo dokonce životě osoby, vůči které je zakročováno. Téma je atraktivní i v tom směru, že při posuzování otázky nutné obrany proti zákrokům policistů dochází ke střetu dvou velice významných hodnot. Na jedné straně jde o zájem občanů, aby vůči nim byla státní moc vykonávána výhradně v souladu se zákonem⁷. Na druhé straně stojí zájem společnosti a státu na zajištění vnitřní bezpečnosti a nerušeném fungování veřejné správy. Pokud by byl ve všech případech upřednostněn zájem první, to znamená, že by nutná obrana byla připuštěna i v případech drobných protiprávností policistů, mohlo by to vést k výraznému oslabení efektivity výkonu veřejné moci a tím i k oslabení vnitřní bezpečnosti a nikoli nerušenému fungování veřejné správy. Na druhou stranu, ochrana úředních osob před zásahy do jejich činnosti nemůže být bezmezná. Zájmu společnosti a státu bude prospívat jen do určitého okamžiku. V případě výrazně excesivních zásahů už totiž samy úřední osoby budou narušovat vnitřní bezpečnost a fungování veřejné správy. Je tedy třeba nalézt takové řešení, které zohledňuje oba tyto zájmy. Ačkoli lze, bohuďák, říct, že v současné době dochází k výrazně excesivním jednáním úředních osob jen zcela výjimečně, nelze tvrdit, že by tato

---

⁶ Mohlo by jít například o situaci, kdy by policista neoprávněně střílel na nikoli protiprávně jednající osobu, a tato by opětovala palbu nebo o situaci, kdy by policista neoprávněně střílel na vozidlo, jehož řidič by policistu, v úmyslu odvrátit jednání policisty, vozidlem srazil.

⁷ Viz čl. 2 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že „*Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*“.

problematika byla neaktuální. V době dokončování této práce se ve veřejném prostoru diskutuje například případ strážníka Městské policie hlavního města Prahy, který zřejmě bezdůvodně uhodil mladou dívku do obličeje.⁸

---

⁸ KUBANT, Vít. VIDEO: *Strážník uhodil během kontroly u rybníka dívku do obličeje. Jeho chování prověří inspekce* [online]. irozhlas.cz, 5. dubna 2020 [cit. 31. května 2020]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mestska-policie-praha-repy-koronavirus-straznik-uhodil-divku-kontrola-u-rybnika_2004051851_vtk>.

1 Přípustnost nutné obrany proti zákroku policisty

V této kapitole je nejprve vymezen zákrok policisty z hlediska teorie správního práva, resp. z hlediska forem činnosti veřejné správy. Poté je zaměřena pozornost na otázku přípustnosti nutné obrany proti zákroku policisty z hlediska PřestZ. Nejdříve jsou vymezeny podmínky nutné obrany, tak jak je stanovuje § 25 PřestZ. Pak je zkoumáno, jaká obranná jednání proti zákrokům policisty budou moci být posouzena jako „čin jinak trestný jako přestupek“ a nikoli jako „čin jinak trestný jako trestný čin“, tak, aby problematika mohla být řešena v souvislostech správněprávních a nikoli trestněprávních. V závěru je zjišťováno, jaké zákroky policisty mohou být klasifikovány jako „útok na zájem chráněný zákonem“.

1.1 Zákrok policisty

Zákrok policisty je definován v § 10 odst. 5 ZPČR. Podle tohoto ustanovení se zákrokem rozumí „úkon [...], při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo brozby jejího použití [...]“. Z hlediska teorie správního práva, resp. forem činnosti veřejné správy lze zákroky policistů řadit do skupiny tzv. bezprostředních zásahů. Bezprostřední zásah je naukou správního práva definován jako neformální „správní úkon k odvrácení nebezpečí, které bezprostředně ohrožuje právem chráněné zájmy. Vykonavatel veřejné správy fyzicky zasahuje do právních poměrů osob, které toto ohrožení vyvolaly, nebo třetích osob a omezuje je v jejich právech.“⁹ Jelikož je bezprostřední zásah výkonem pravomoci úřední osoby, nutná obrana se proti němu běžně nepřipouští.¹⁰

1.2 Podmínky přípustnosti nutné obrany dle § 25 PřestZ

§ 25 odst. 1 PřestZ stanoví, že „[č]in jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže jím někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem.“ Odst. 2 potom dodává, že „[n]ejde o nutnou obranu, byla-li tato obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“ Níže jsou rozvedeny dvě otázky, jejichž řešení vykazuje oproti nutné obraně vůči neúřední (civilní) osobě, výraznější odlišnosti.

Zaprvé, jak již bylo naznačeno výše, je nutné se nejprve zaměřit na to, za jakých okolností bude moci být fyzický odpor vůči zákroku policisty posouzen jako „čin jinak trestný jako přestupek“, tak aby problematika zůstala řešena v konotacích práva správního a nikoli trestního. Prostor pro aplikaci § 25 PřestZ v těchto případech je značně zúžen tím, že zákonodárce přistoupil k velice širokému vymezení skutkové podstaty trestného činu násilí proti úřední osobě.¹¹ K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu postačí užít násilí v úmyslu působit

⁹ STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 187.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ § 325 odst. 1 TrZ

na výkon pravomoci úřední osoby, nebo pro výkon pravomoci úřední osoby. Nevyžaduje se, aby pachatel způsobil úřední osobě újmu na zdraví.¹²

Druhou stěžejní otázkou je problematika posouzení zákroku policisty jako „útoku na zájem chráněný zákonem“. Jak bylo vymezeno výše, zákrok policisty je z hlediska forem činnosti bezprostředním zásahem. Bezprostřední zásahy jsou právně závazné, tedy existuje všeobecná povinnost adresátů veřejnoprávního působení se jim podrobit.¹³ Policista zákrokem vykonává svou pravomoc, tedy je oprávněn, resp. povinen provést zákrok. Zájem chráněný zákonem proto nemůže být poškozen činem, který je zákonem nejen dovolený, ale přímo nařízený.¹⁴ Otázkou tedy zůstává, zda je možné určité právně vadné zákroky považovat za útok, a pokud ano, jaké intenzity musí tyto vady dosahovat.

1.2.1 Obrana vůči zákroku policisty jako čin jinak trestný jako přestupek

Aby se mohl aplikovat institut nutné obrany, tak jak je vymezen v přestupkovém právu (§ 25 PřestZ), je nezbytné, aby obranné jednání bylo jinak trestné jako přestupek, nikoli jako trestný čin.

PřestNěkt, ani jiný zákon nevymezuje speciální skutkovou podstatu přestupku, který by postihoval násilná jednání vůči úředním osobám. Přestupek znevážení úřední osoby¹⁵ postihuje pouze jednání mající znaky verbálního útoku vůči úřední osobě.^{16,17} V úvahu tak připadá posouzení násilných činů vůči úředním osobám jen v rámci obecných skutkových podstat¹⁸ přestupků dle § 7 odst. 1 písm. b) nebo § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt.

Posouzení násilného jednání vůči úřední osobě jako přestupku dle § 7 odst. 1 písm. b) PřestNěkt (ublížení na zdraví), a eventuálně jako činu jinak trestného jako přestupku, je však v podmínkách současného právního řádu téměř nemožné. Jak už bylo naznačeno, zákonodárce do TrZ zakotvil trestný čin násilí proti úřední osobě (§ 325 TrZ), který je velice široce aplikovatelný. Jak bylo uvedeno výše, skutková podstata tohoto trestného činu nevyžaduje, aby

¹² RIZMAN, Stanislav. In ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3127.

¹³ STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 187.

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1364.

¹⁵ § 5 odst. 1 písm. b) PřestNěkt.

¹⁶ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 931-933.

¹⁷ Odlišně J. Strakoš, který za znevážení považuje např. i fackování. STRAKOŠ, Jan. Zákon o některých přestupcích: Praktický komentář. Wolters Kluwer, 2019, komentář k § 5. P. Všeticka by pod pojem „znevážení postavení“ zařadil i „fyzické napadení minimální intenzity (např. úchop za oděv, odstrčení atd.) při kterém by úřední osoba neutrpěla žádné zranění a které by zároveň nedosahovalo intenzity trestného činu.“ VŠETIČKA, Pavel. Nový přestupek znevážení postavení úřední osoby při výkonu její pravomoci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č.2, s. 285.

¹⁸ Rozsudek NSS ze dne 23. dubna 2010, č. j. 5 As 76/2009-69 a Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV č. 56 k možnosti vést řízení ve věci přestupků proti občanskému soužití v případě urážky nebo jiného útoku na policistu ze dne 26. června 2012.

bylo úřední osobě daným činem ublíženo na zdraví, postačí že je vůči ní užito násilí¹⁹, které lze obecně definovat jako „*použití fyzické síly k překonání nebo zamezení odporu (ať už kladeného nebo jen očekávaného)*“.²⁰ I judikatura pojem „násilí“ vykládá velmi extenzivně. NS jako trestný čin násilí proti úřední osobě v minulosti posoudil například situaci, kdy pachatel strčil úřední osobu do oblasti hrudníku²¹ nebo situaci, kdy pachatel chytil úřední osobu za bundu pod krkem a vystrčil ji ven z místnosti a současně jí přivřel palec do dveří²² nebo situaci, kdy pachatel nastavil úřední osobě svou nohu takovým způsobem, aby upadla na zem, což se však nestalo a úřední osoba si ani nezpůsobila žádné poranění²³. Jako další jednání posouzené NS jako trestný čin násilí proti úřední osobě lze uvést kuriózní situaci, kdy pachatel jednak hodil svůj mobilní telefon směrem k úřední osobě, čímž tuto osobu zasáhl do zad, a dále házel směrem k úřední osobě balení oplatek a drobné upomínkové předměty, čímž jí způsobil drobná poranění v oblasti obličeje.²⁴ Poškození nebyli vystaveni pracovní neschopnosti.²⁵

Pokud je tedy naplnění skutkové podstaty komentovaného trestného činu shledáváno i v případě jednání směřujícího proti fyzické integritě úřední osoby, kterým nedošlo k ublížení na zdraví, je z tohoto důvodu prakticky vyloučena možnost odpovědnosti za přestupek dle § 7 odst. 1 písm. b) PřestNěkt, jehož skutková podstata způsobení újmy na zdraví vyžaduje. Pokud tedy pachatel úřední osobě ublíží na zdraví, bude ve většině případů odpovědný za trestný čin dle § 325 TrZ. Tím se i případné posuzování přípustnosti obrany proti zákroku policisty, kterou došlo k ublížení na zdraví, dostane do režimu TrZ, neboť dané jednání bude posouzeno jako „čin jinak trestný jako trestný čin“.

Jedinou cestou, jak se může jednání mající znaky fyzického napadení úřední osoby dostat do režimu PřestZ, je posouzení tohoto jednání jako přestupku podle § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt (úmyslné narušení občanského soužití jiným hrubým jednáním).²⁶ Jiným hrubým jednáním může být například strkanice, házení pevných předmětů, nakopnutí menší intenzity, popřípadě zatahání za vlasy.²⁷ Lze si tak představit situace, kdy určité jednání sice bude vykazovat znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 325 TrZ, ale s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe²⁸ bude postačovat uplatnění odpovědnosti správněprávní. Zpravidla půjde o

---

¹⁹ V úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo pro výkon pravomoci úřední osoby. Viz § 325 odst. 1 TrZ.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1306.

²¹ Usnesení NS ze dne 21. ledna 2015, č. j. 7 Tdo 1625/2014-24.

²² Usnesení NS ze dne 7. dubna 2016, č. j. 4 Tdo 257/2016-40.

²³ Usnesení NS ze dne 5. srpna 2015, č. j. 3 Tdo 925/2015-21.

²⁴ Usnesení NS ze dne 23. října 2018, sp. zn. 7 Tdo 1283/2018.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Trestný čin podle § 325 TrZ je ve vztahu k přestupku podle § 7 odst. 1 písm. c) korespondujícím trestným činem. STRAKOŠ, Jan. Zákon o některých přestupcích: Praktický komentář. Wolters Kluwer, 2019, komentář k § 7.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ § 12 odst. 2 TrZ.

takové skutky, kterými úřední osobě nebude způsobena újma na zdraví. K tomuto lze odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR, který uvedl, že k „pojmu užití násilí nestačí však jen uchopení napadeného za oděv a zabloumání jím samo o sobě. Soud musí v každém konkrétním případě posoudit veškeré okolnosti případu a dovodit, zda jde o užití násilí směřujícího proti tělu napadeného.“²⁹ Nadto konstatoval, že pokud útok na veřejného činitele (úřední osobu) nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti (škodlivosti) předpokládané pro trestný čin, může být posouzen mimo trestní řízení.³⁰ V současné době například jako přestupek. Nutno ovšem zdůraznit, že s ohledem na velice extenzivní výklad pojmu „násilí“ v případě trestného činu dle § 325 TrZ prováděný soudní praxí, se i jednání vůči úřední osobě vykazující znaky jiného hrubého jednání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. c) bod 4 PřestNěkt zpravidla posoudí jako trestný čin, resp. v případě nutné obrany jako „čin jinak trestný jako trestný čin“.

1.2.2 Zákrok policisty jako útok na zájem chráněný zákonem

Pro předmětnou problematiku je naprosto stěžejní, zda může být zákrok policisty útokem na zájem chráněný zákonem, popřípadě za jakých podmínek. NSS útok definoval jako „jednání člověka, a to zpravidla konání nebo opomenutí, které je úmyslné, protiprávní a nebezpečné pro společnost.“⁶¹ Z této definice je evidentní, že řádně provedený zákrok policisty, tedy takový, který je v souladu s právními předpisy, útokem být nemůže, neboť není protiprávní, ale naopak dovolený, ba dokonce přikázaný, a společnosti prospěšný. Otázkou však je, zda může být za útok považován zákrok protiprávní, a pokud ano, jakou mírou protiprávnosti musí být stížen.

Obecně, v případě nutné obrany proti útokům civilních osob, se vyžaduje, aby byl útok protiprávní z hlediska norem veřejného práva. Jak konstatuje P. Šámal, může jít toliko o „slabší útoky proti fyzické integritě člověka, které nemají za následek ublížení na zdraví.“⁶² Nemusí tedy jít o trestný čin, postačí, pokud je útok „jen“ přestupkem. Zde je třeba zdůraznit, že tento závěr podle většinového názoru nauky nelze aplikovat v případě nutné obrany proti zákrokům úředních osob. Zřejmě nejprofilovanějším názorem nauky totiž je, že za útok úřední osoby lze považovat pouze taková jednání, která jsou zjevným excesem (např. zákrok zakládající trestný čin úřední osoby).³³ Míra protiprávnosti zde musí být výrazně vyšší, než je tomu v případě nutné obrany proti útokům osob civilních. Stejný názor lze vypožorovat i z judikatury.

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 26. ledna 1966, sp. zn. 1 Tz 95/65.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Rozsudek NSS ze dne 6. února 2008, č. j. 1 As 1/2008-172.

³² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 400-401.

³³ Viz PROVAZNÍK, Jan. In FRYŠTÁK, Marek a kol. Postavení úřední osoby v trestním právu. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 115 a tam v poznámce pod čarou č. 220 citovaná díla.

1.2.2.1 Zákrok policisty jako útok pohledem judikatury

Možnost aplikace judikatury trestních soudů

Předně je třeba uvést, že k otázce přípustnosti nutné obrany proti zákrokům úředních osob se judikatura správních soudů nevyjadřuje. Je tomu tak zřejmě z důvodů uvedených výše.³⁴ Pro tyto účely lze ale využít závěry judikatury práva trestního vztahující se k nutné obraně jako institutu práva trestního.

K potřebě shodného výkladu nutné obrany dle práva přestupkového a dle práva trestního se ve svém rozhodnutí v minulosti vyjádřil NSS.³⁵ Ačkoliv se toto rozhodnutí vztahovalo k nyní již neúčinným právním předpisům, tedy k zákonu č. 200/1990 Sb., o přestupcích a k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jeho závěry jsou zásadně použitelné i v současnosti. NSS v tomto rozhodnutí uvedl, že *„v rámci jednoty zákonodárství“ nutno vztáhnout i na oblast přestupkového práva vymezení nutné obrany trestním zákonem. Podle J. Kuchty totiž nejde o „mechanické přenášení zásad nutné obrany z trestního do správního práva, poněvadž obranné situace způsobené útoky různé závažnosti se od sebe liší nikoliv kvalitativně, nýbrž jen kvantitativně“.*³⁶ Dále také dodal, že *„[j]udikatura Ústavního soudu stejně jako judikatura Nejvyššího správního soudu se shoduje na tom, že právní řád, založený na principech jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti, s sebou nutně přináší imperativ stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, byť upravené v rozdílných právních předpisech či dokonce odvětvích [...]. Je proto krajně nežádoucí, aby byl institut nutné obrany vykládán zcela odlišně jen v závislosti na tom, zda je na dané jednání aplikován trestní zákon nebo zákon o přestupcích.“*³⁷ NSS dále argumentoval ve prospěch obdobného výkladu stejných institutů tím, že v okamžiku obrany obránce neví a ani nemůže vědět, zda se jeho jednání bude posuzovat jako „čin jinak trestný jako trestný čin“ nebo jako „čin jinak trestný jako přestupek“, a proto by odlišné pojetí nutné obrany dle přestupkového práva a trestního práva mohlo vést ke značné míře právní nejistoty.³⁸ Závěrem potom shrnul, že *„[p]rávní řád bude potud plnit svou společenskou funkci, pokud bude srozumitelný, přehledný, ale též bezrozporný. To platí o to více pro tak obecné instituty, jako je nutná obrana, které lze bez nadsázky označit za historické a které lidé vnímají a používají odjakživa zcela přirozeně na ochranu svých práv, aniž by si vůbec uvědomovali jejich přesné vymezení v právu občanském, správním nebo trestním, natož aby rozlišovali jejich odvětvové „odlišnosti“. Aplikace a interpretace těchto institutů v praxi orgánů veřejné moci proto musí tomuto přirozenému pohledu na právo odpovídat a obránci poskytnout právní ochranu.“*³⁹

³⁴ Široká uplatnitelnost trestného činu dle § 325 TrZ.

³⁵ Rozsudek NSS ze dne 7. května 2008, č. j. 1 As 35/2008-51.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

Z těchto důvodů by měly být závěry trestních soudů týkající se nutné obrany proti úředním osobám zásadně použitelné i na nutnou obranu dle přestupkového práva. Navíc za situace, kdy je institut nutné obrany v obou právních předpisech upraven téměř totožně, a jejich jediný rozdíl spočívá toliko v tom, že nutná obrana dle PřestZ se aplikuje v případě, vykazuje-li obranné jednání znaky přestupku, a nutná obrana dle TrZ v případě, vykazuje-li obranné jednání znaky trestného činu.

Závěry judikatury trestních soudů

Nejprve je nutno zdůraznit, že ani judikatura trestních soudů se k tématu nevyjadřuje nějak podrobně. Lze nalézt pouze málo rozhodnutí věnujících se tomuto tématu. Z těchto rozhodnutí však lze vysledovat jistý směr, jímž by se posuzování nutné obrany proti zákrokům úředních osob mohlo řídit. Naprosto stěžejním pro předmětné téma je právní názor NS, který vyslovil ve svém usnesení ze dne 10. července 2013, sp. zn. 7 Tdo 653/2013, tedy že: „[z] ustanovení § 127 odst. 2 tr. zákoníku vyplývá ve vztahu k posuzované věci závěr, že pokud policista překročil svou pravomoc a prováděl zákrok, ke kterému nebyl podle zákona oprávněn, nepožíval ochrany úřední osoby podle § 325 tr. zákoníku. Jestliže osoba, vůči které takový zákrok směřoval, případně překročila meze nutné obrany a dopustila se jednání směřujícího proti tělesné integritě policisty, lze takové jednání při splnění dalších podmínek posoudit jen jako trestný čin proti zdraví podle hlavy I, dílu 2 zvláštní části trestního zákoníku.“⁴⁰ Z tohoto právního názoru lze vyvodit několik závěrů.

NS v tomto případě spojil přípustnost nutné obrany proti úřední osobě s její trestněprávní ochranou. Tuto souvislost spatřuje i V. Mikule, který v kontextu posuzování přípustnosti nutné obrany proti zákrokům úředních osob uvádí, že se zdá, že „lze navodit úzkou obsahovou souvislost s pojetím úřední osoby ve smyslu ust. § 127 TrZ (dříve ‚veřejného činitele‘): nutná obrana není přípustná, pokud ten, kdo zasahuje, je úřední osobou, protože používá svěřené pravomoci.“^{41,42} Jinými slovy, pro posouzení přípustnosti nebo nepřípustnosti nutné obrany vůči úřední osobě lze vyjít z toho, zda zákrok vykonává natolik v souladu s právem, že je ještě trestněprávně chráněna jako úřední osoba, nebo nikoli. Pokud v konkrétním případě chráněna bude, nutná obrana nebude přípustná.

§ 127 odst. 2 TrZ stanoví, že se k ochraně úřední osoby „podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s její pravomocí a odpovědností.“ Jedním z těchto ustanovení je § 325 TrZ zakotvující trestný čin násilí proti úřední osobě, kterého se osoba bránící se zákroku úřední osoby může nejčastěji dopustit. Objektem tohoto trestného činu je zájem na

⁴⁰ Obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 18. ledna 1980, sp. zn. 6 Tz 70/79.

⁴¹ MIKULE, V. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 486.

⁴² Obdobně ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1364.

nerušeném výkonu pravomoci. Tím se však dle NS „zásadně míní jen její řádný výkon.“^{43,44} Úřední osoba je tedy trestněprávně chráněna za předpokladu, že vykonává zákrok řádně v rámci své pravomoci.

Na druhou stranu, pokud postupuje natolik vadně, že jí TrZ ochranu úřední osoby neposkytuje, bude na její postup nutné nahlížet nikoli jako na výkon pravomoci, ale jako na jednání civilní osoby, jejímuž zásahu do práv a svobod není nikdo povinen se podrobit. I případný excés z nutné obrany bude v tomto případě nutné posoudit jako trestný čin proti životu a zdraví, nikoli jako trestný čin násilí proti úřední osobě.⁴⁵ Dle NS je neslučitelné s principy, na nichž je založen demokratický právní stát, „aby ochrana prostředky trestního práva byla chráněna úřední osoba při postupu, ke kterému vůbec není oprávněna a při kterém očividně překročila meze své pravomoci a odpovědnosti.“⁴⁶

Trestněprávní ochranu tak tak lze vnímat jako pomyslnou hranici, podle které lze rozlišit, zda je daný zákrok útokem ve smyslu § 25 PřestZ (resp. § 29 TrZ), nebo nikoli. Pokud bude policista při zákroku chráněn jako úřední osoba, tedy bude-li postupovat v souvislosti se svou pravomocí, nemůže se zároveň dopustit útoku na zájem chráněný zákonem, a nutná obrana proti jeho zákroku přípustná nebude. Pokud však bude svou pravomoc vykonávat natolik vadně, že jako úřední osoba chráněn nebude, útoku se dopustit může, a proto nutná obrana proti jeho zákroku přípustná bude. Nedávalo by příliš smysl (a bylo v rozporu s předpokladem racionálního zákonodárce), kdyby zákon v konkrétním případě policistu chránil jako úřední osobu a zároveň by proti jeho postupu připouštěl nutnou obranu, nebo kdyby ho naopak jako úřední osobu nechránil a nutnou obranu by zároveň nepřipouštěl. Obránce se totiž může dopustit jen jednoho, buď přestupku (popř. trestného činu) nebo v rámci nutné obrany činu jinak trestného jako přestupku (popř. činu jinak trestného jako trestného činu), nikoli obou zároveň.

Výše uvedené závěry lze přitom vztáhnout i na oblast přestupkového práva. Pokud jsou totiž ustanovení TrZ a PřestZ zakotvující nutnou obranu obsahově (a téměř i jazykově) totožná a NSS zdůrazňuje potřebu stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, je nutné pojem „útok“ vykládat jednotně, jak v trestním právu, tak v právu přestupkovém. Jak již bylo zmíněno, jediný rozdíl mezi oběma úpravami nutné obrany je v tom, že jedna se použije v případě obranného jednání, jež má znaky trestného činu a druhá v případě, když má obranné jednání znaky

⁴³ Usnesení NS ze dne 20. června 2012, sp. zn. 7 Tdo 629/2012.

⁴⁴ Společným objektem trestných činů zakotvených v hlavě IX dílu 1 TrZ, kam spadá i trestný čin dle § 325 Trz, je totiž „zájem na zákonném a řádném výkonu pravomoci orgánů veřejné moci a úředních osob.“ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Wolters Kluwer, 2016, s. 872-873.

⁴⁵ Viz usnesení NS ze dne 13. července 2013, sp. zn. 7 Tdo 653/2013, rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 18. ledna 1980, sp. zn. 6 Tz 70/79 nebo Usnesení NS ze dne 20. dubna 2016, sp. zn. 6 Tdo 186/2016, bod 54.

⁴⁶ Usnesení NS ze dne 20. června 2012, sp. zn. 7 Tdo 629/2012.

přestupku. Proto je i v případě posuzování zákroku policisty jako „útok“ ve smyslu § 25 PřestZ, třeba přihlídnout k tomu, zda byl trestněprávně chráněn jako úřední osoba nebo nikoli.

NS se k trestněprávní ochraně úředních osob vyjádřil v několika svých rozhodnutích. V již výše citovaném usnesení ze dne 13. července 2013, sp. zn. 7 Tdo 653/2013 NS judikoval, že policista je v době mimo službu oprávněn zakročit pouze za účelem ochrany hodnot stanovených v § 10 odst. 2 ZPČR.⁴⁷ Pokud zakročí za jiným účelem⁴⁸, překročí svou pravomoc a provádí zákrok, ke kterému nebyl podle zákona oprávněn. V takovém případě není chráněn jako úřední osoba a nutná obrana proti takovému zákroku je přípustná. Pokud obránce překročí meze nutné obrany, může se dopustit pouze trestného činu, resp. přestupku proti zdraví, nikoli už trestného činu dle § 325 TrZ.

V dalším případě⁴⁹ NS konstatoval pozbytí trestněprávní ochrany jako úřední osoby tehdy, má-li jednání úřední osoby zjevné znaky svévole. V tomto případě šlo o strážníky obecní policie, kteří porušili § 6 odst. 1 zákona o obecní policii⁵⁰ tím, že „vyhrožovali“ osobě předvedením, aniž byly splněny podmínky pro předvedení dle § 13 odst. 1 až 4 zákona o obecní policii⁵¹. Jejich postup navíc vykazoval známky rasismu.⁵²

V dalším svém rozhodnutí⁵³ NS konstatoval, že podmínkou trestněprávní ochrany úřední osoby je to, že vykonává pravomoc na základě zákona a v jeho mezích.⁵⁴ Dodal, že dílčí pochybení úředních osob nedevalvující jejich postup či oprávněnost jejich postupu by k pozbytí trestněprávní ochrany nevedlo, avšak při zjištění závažného pochybení, např. jednání úřední osoby vykazující zjevné znaky svévole (např. výrazné vybočení z mezí pravomoci) by situace byla odlišná.⁵⁵

Dále lze odkázat na usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 14. července 1970, sp. zn. 7 Tz 8/70, dle kterého není možné, aby policisté byli chráněni jako úřední osoby (tehdy veřejní činitelé) při postupu, ke kterému podle zákona vůbec nejsou oprávněni. V tomto případě se jednalo o provádění domovní prohlídky příslušníky Sboru národní bezpečnosti, aniž by k takové prohlídce podle TrŘ (v tehdy účinném znění) byli oprávněni.

---

⁴⁷ Podle tohoto ustanovení je policista v době mimo službu oprávněn (resp. povinen) zakročit jen tehdy, je-li „bezprostředně ohrožen život, zdraví nebo svoboda osob anebo majetek nebo došlo-li k útoku na tyto hodnoty.“

⁴⁸ V komentovaném případě se policista snažil zadržet osobu, v níž poznal osobu, po které bylo vyhlášeno pátrání z důvodu nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody.

⁴⁹ Usnesení NS ze dne 20. června 2012, sp. zn. 7 Tdo 629/2012.

⁵⁰ Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění účinném ke dni 28. 5. 2010.

⁵¹ Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění účinném ke dni 28. května 2010.

⁵² Srov. usnesení ÚS ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. I. ÚS 263/97, kde ÚS naopak dovedl povinnost podrobit se výkonu pravomoci strážníka, bez ohledu na to, zda postupoval v souladu se zákonem nebo nikoli (rozhodoval o tom, zda nechá nebo nenechá odtáhnout vozidlo) neboť zde strážník svým postupem nijak nevybočil z mezí svých oprávnění. Bez ohledu na to, zda rozhodl správně či nesprávně, stále vykonával svou pravomoc.

⁵³ Usnesení NS ze dne 20. dubna 2015, sp. zn. 6 Tdo 186/2016.

⁵⁴ Bod 51 citovaného usnesení.

⁵⁵ Bod 53 a 54 citovaného usnesení.

1.2.2.2 Zákrok policisty jako útok pohledem nauky

Obdobně jako v případě judikatury, lze vyjít kromě nauky správního práva i z nauky práva trestního.⁵⁶ V rámci nauky se objevuje celá řada právních vad zákroků úředních osob, s nimiž autoři spojují přípustnost nutné obrany. Níže je pro názornost uveden jejich (nikoli úplný) přehled.

Detailní shrnutí právních vad zákroků úředních osob umožňujících použití nutné obrany poskytl kolektiv autorů ve své publikaci *Základy trestní odpovědnosti*.⁵⁷ Různí autoři dovozují přípustnost nutné obrany v následujících situacích: trestná jednání úředních osob směřující vůči osobnosti napadeného, zákrok úřední osoby mající povahu trestného činu, formálně nezákonný úkon úřední osoby, očividně zločinný a formálně nezákonný akt, zákrok nepříslušné úřední osoby, zneužití práva úřední osobou, použití násilí nad dovolenou míru nebo jednání mimo meze pravomoci.⁵⁸ Samotní autoři publikace připouští nutnou obranu v případě, kdy jsou úkony úředních osob (veřejných činitelů) stíženy vadami, „jež je zbarvují povahy takových úkonů; jsou to úkony které vůbec nenáleží do (věcné) pravomoci těch veřejných činitelů, kteří zakročují (absolutní exces), a ovšem i ty které tvoří skutkovou podstatu trestného činu.“⁵⁹ V. Sládeček by připustil nutnou obranu proti zákrokům úředních osob především tehdy, „jestliže do osobní svobody zasahuje osoba, do jejíž pravomoci takové zásahy zjevně nepatří [...]“.⁶⁰ Další skupina autorů uvádí, že „[t]en, vůči němuž bezprostřední zákrok směřuje, je povinen se mu podrobit, ledaže by snad šlo o zcela zjevný exces. O jak intenzivní a zjevnou vadu ze strany příslušníka veřejného sboru by muselo jít, bude třeba vždy posuzovat s ohledem na okolnosti případu [...]“.⁶¹ Podle J. Staši by nutná obrana proti zákroku úřední osoby připadal v úvahu „v některých případech zjevného excesu zasahující úřední osoby“⁶², za což považuje například absolutní nedostatek pravomoci úřední osoby nebo případ zcela evidentní nepřiměřenosti zákroku.⁶³ Podle P. Šámala „je třeba připustit možnost nutné obrany proti takovému činu překračujícímu pravomoc úřední osoby, zejména tehdy, jestliže se jedná o úkony, které vůbec nenáleží do pravomoci konkrétní úřední osoby, anebo o úkony (zásahy), které sice obecně do takové svěřené pravomoci náležejí, ale v konkrétním případě pro ně chybí zákonné zmocnění.“⁶⁴ P. Všeticka dovozuje přípustnost nutné obrany, pokud policista k realizaci zákroku

⁵⁶ „Závěry z teorie trestního práva je totiž možné přiměřeně použít i v nyní posuzované věci spáchaného přestupku, neboť jak vyplývá z konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu, při posuzování správních deliktů mají být přiměřeně použity pravidla a principy trestního práva [...]“ Rozsudek NSS ze dne 31. ledna 2018, č. j. 5 As 295/2016-45.

⁵⁷ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, 455 s.

⁵⁸ Tamtéž, s. 149-150.

⁵⁹ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, s. 150.

⁶⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 478.

⁶¹ MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 18.

⁶² STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo*. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 187-188.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1364.

neměl žádný zákonný důvod, nebo pokud použil prostředky fyzického donucení, které zákon nezná, nebo pokud zákrok učinila osoba, která k realizaci zákroku neměla žádné zákonné oprávnění; a zároveň na základě těchto vad dojde ke zcela zjevnému zneužití pravomoci úřední osobou, a to v „*takové míře, že zde již vůbec nelze hovořit o realizaci veřejné moci, zvláště pak v případě, kdy je v souvislosti s tímto postupem úřední osoby spáchán úmyslný trestný čin, v důsledku jehož spáchání dochází k bezprostřednímu obroženi života a zdraví osob [...]*“.⁶⁵

1.3 Dílčí závěr

Možnost velmi široké aplikace trestného činu podle § 325 TrZ (násilí proti úřední osobě) na fyzické útoky vůči úředním osobám, vede ke značnému zúžení prostoru pro aplikaci nutné obrany dle § 25 PřestZ, neboť i ty nejméně závažné zásahy proti tělesné integritě úředních osob, ačkoli nevedou ke způsobení újmy na zdraví, lze dle judikatury považovat za násilí ve smyslu uvedeného trestného činu. Tím je téměř vyloučena možná odpovědnost za přestupek dle § 7 odst. 1 písm. b) PřestNěkt a tím i podstatně znesnadněna možnost kvalifikace obranného jednání, jímž je úřední osobě způsobena újma na zdraví, jako „činu jinak trestného jako přestupku“.

V některých případech však bude přicházet v úvahu posouzení jednání obránce jako přestupku, resp. „činu jinak trestného jako přestupku“ dle § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt. Tak tomu může být tehdy, pokud fyzickým útokem, resp. obranným jednáním nebude úřední osobě ublíženo na zdraví. Pod tento přestupek lze totiž obecně podřadit ta nejméně závažná fyzická napadení jako je např. odstrčení, zacloumání, zatahání za vlasy, úchop za oděv, házení drobných předmětů nebo jiná drobná fyzická napadení úředních osob. Aby se však mohlo jednat o přestupek, resp. „čin jinak trestný jako přestupek“ bude muset daný skutek vykazovat velmi nízkou míru společenské škodlivosti, takovou, že nebude třeba uplatňovat odpovědnost trestněprávní (princip ultima ratio).⁶⁶

Při posuzování míry společenské škodlivosti skutku se vychází z kritérií, která určují povahu a závažnost skutku při stanovování druhu trestu a jeho výměry.⁶⁷ PřestZ v § 38 a TrZ v § 39 odst. 2 demonstrativním výčtem⁶⁸ stanoví kritéria ke kterým je třeba přihlížet při posuzování povahy a závažnosti skutku, resp. společenské škodlivosti. V souvislosti s otázkou přípustnosti nutné obrany proti zákrokům lze akcentovat zejména tři kritéria, která by mohla nejvýrazněji snižovat společenskou škodlivost obranných jednání vůči nim. Půjde o okolnosti, za kterých byl čin spáchán, pohnutku, a cíl, kterého chtěl pachatel činem dosáhnout. Pokud si tedy například

⁶⁵ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

⁶⁶ § 12 odst. 2 TrZ.

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 117-118.

⁶⁸ Viz slovo „zejména“.

představíme, že občan na policistu zaútočí (resp. mu zabrání v protiprávním jednání) proto, že policista postupuje hrubě v rozporu se zákonem, přičemž bezdůvodně útočí na bezbrannou osobu, které působí závažnou újmu a jediným cílem tohoto občana je zastavit policistův svévolný postup, společenská škodlivost takového jednání nebude téměř žádná.

V souvislosti s právě uvedeným, by bylo možné učinit návrh na změnu právní úpravy. Do § 5 odst. 1 PřestNěkt by mohla být zakotvena nová skutková podstata přestupku, která by zněla: „*Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že se vzepře zákroku úřední osoby při výkonu její pravomoci.*“ Takovým přestupkem by bylo možné postihovat ta nejméně společensky škodlivá fyzická jednání vůči zákrokům úředních osob, pokud by jimi nedošlo k újmě na zdraví. Takto vymezený přestupek by umožňoval vystihnout drobné útoky (obránná jednání) vůči úředním osobám lépe, než výše zmíněný přestupek dle § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt. Zároveň by možná orgány činné v trestním řízení při vědomí existence takového přestupku (za předpokladu, že by za něj mohla být uložena pokuta v adekvátní výši) méně často trvaly na projednání věci v trestním řízení a častěji by věc postupovaly k projednání v řízení přestupkovém.⁶⁹ S ohledem na výjimečnost situací, ve kterých by bylo možné takový přestupek aplikovat, nejspíš není změna právní úpravy v tomto směru potřebná.

Pokud jde o posouzení zákroku policisty, resp. jiné úřední osoby, jako útoku ve smyslu nutné obrany, lze konstatovat, že jak judikatura, tak nauka se shodují na tom, že pro posouzení zákroku jako útoku nepostačí stejná míra protiprávnosti jako v případě nutné obrany proti jednáním osob civilních. Z judikatury lze dovést, že je nutnou obranu třeba připustit proti takovým zákrokům úředních osob, při kterých tyto nepožívají trestněprávní ochrany, tedy v případě, že překročí svou pravomoc, provádějí zákrok, ke kterému nejsou v konkrétním případě oprávněni, dopouští se svévole, vybočují z mezí své pravomoci nebo se dopustí jiného závažného pochybení. Nauka potom zmiňuje celou řadu různých právních vad zákroků, s nimiž spojuje přípustnost nutné obrany.

Lze tak vysledovat, že jak judikatura, tak nauka připouští nutnou obranu pouze v případě těch nejzávažnějších vad výkonu pravomoci. Menšinový názor potom zastává např. skupina autorů kolem M. Fryštáka, podle kterých je takový postup problematický, neboť podle nich je třeba nutnou obranu „*připustit proti všem úkonům úřední osoby, protiprávním z hlediska norem veřejného práva, které naplňují parametry útoku, jsou-li splněny ostatní podmínky nutné obrany.*“⁷⁰ Autoři na druhou stranu sami přiznávají, že takto nízce pojatý práh protiprávnosti je „*napadnutelný z celé plejády*

---

⁶⁹ Např. státní zástupce tak může učinit dle § 171 odst. 1 TrŘ.

⁷⁰ FRYŠTÁK, Marek a kol. Postavení úřední osoby v trestním právu. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 116.

různých důvodů“, zároveň však dodávají, že je takový přístup „*jediným, k němuž dává oporu současný právní řád*“.⁷¹

Osobně se přikláním spíše k závěrům judikatury a většinovému názoru nauky, tedy, že je nutnou obranu v případě zákroků úředních osob připustit až v případech zjevných excesů úředních osob. Pokud bychom připustili nutnou obranu i proti „běžně“ (mírně) protiprávním zákrokům úředních osob, byl by výrazným způsobem smazán rozdíl mezi zákrokem, kterému jsou osoby povinny se podrobit, a protiprávním útokem, proti němuž je obrana přípustná. To by mohlo vést k významnému oslabení efektivity výkonu veřejné moci, neboť by se adresáti veřejnoprávního působení mohli úředním osobám legálně bránit i při jejich toliko dílčích pochybeních. Zároveň by tím byla oslabena i akceschopnost úředních osob, které by se v obavě, že se dopustí protiprávního útoku, kterému je možno se legálně bránit, zákrokům ve sporných situacích raději vyhýbali.

---

⁷¹ Tamtéž.

2 Členění zákroků podle míry jejich vad

Jak vyplývá z výše uvedeného, teorie i soudní praxe připouští nutnou obranu proti zákrokům úředních osob pouze v těch případech, kdy jsou tyto zákroky stiženy těmi nejzávažnějšími právními vadami. Nikoli každé porušení právních předpisů ze strany zakročujícího policisty tak může vést k závěru o přípustnosti nutné obrany.

Vždy bude záležet na tom, jak závažnými a významnými vadami je postup policisty postižen. Jinými slovy bude nutné zhodnotit, jak závažného porušení právních předpisů se policista dopustil. Je totiž nutné odlišovat situaci, kdy policista provede jinak zcela zákonný zákrok, při kterém ale nerespektuje povinnost zdvořilosti⁷², a situaci, kdy velice flagrantním způsobem poruší ustanovení o přiměřenosti použití donucovacího prostředku.⁷³

V této kapitole bude učiněn pokus o určitou typologizaci zákroků (resp. bezprostředních zásahů) do několika skupin.⁷⁴ Do jisté míry bude vyjito ze standardně prováděného členění správních aktů.⁷⁵ Jak totiž akcentuje V. Sládeček: „*Bezprostřední zásah je úkonem orgánu veřejné správy, který se svou povahou blíží správním aktům.*“⁷⁶

2.1 Zákroky nezákonné⁷⁷

Tím, že judikatura i nauka připouští nutnou obranu až proti těm zákrokům, které vykazují ty nejzávažnější vady vůbec, vytváří se tím prostor pro určitou skupinu zákroků, které ačkoli jsou protiprávní, nutná obrana se proti nim nepřipouští. Toto tvrzení se na první pohled může zdát rozporné s obecně uznávanými podmínkami nutné obrany, kde k přípustnosti nutné obrany postačí (vedle dalších podmínek), že je útok protiprávní z hlediska veřejného práva. Nejspíš ale lze tento rozpor překlenout specifickým výkladem pojmu „útok“, jehož rozdílný výklad v případě obrany proti zákrokům policistů, resp. úředních osob obecně, lze odůvodnit s poukazem na obecný princip presumpce správnosti a platnosti veřejnoprávních aktů (dále jen „princip presumpce správnosti“). Tento princip je totiž mimo správních rozhodnutí třeba aplikovat i na jinou činnost veřejné správy, včetně činnosti zásahové.⁷⁸ Jak uvádí J. Provazník: „[...]

---

⁷² § 9 ZPČR.

⁷³ Např. § 53 odst. 5 ZPČR.

⁷⁴ P. Všeticka podle míry vadnosti člení zákroky na napadnutelné (není možnost se jim bránit v rámci nutné obrany) a nicotné. VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

⁷⁵ Správní akty lze podle závažnosti jejich právních vad členit na akty formálně vadné, akty věcně nesprávné, akty nezákonné a akty nicotné (nulitní). Viz např. HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 146-152.

⁷⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 184.

⁷⁷ Pojem „nezákonnost“ zde a dále v tomto textu není používán ve smyslu rozpornosti se zákonem, resp. jiným právním předpisem, ale ve smyslu speciální, pro účely této práce a v této podkapitole vymezené, kategorie.

⁷⁸ Viz BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. Trestněprávní revue, 2010, č. 2, s. 43.

*bezprostředním zásahům, byť je to teoreticky poměrně nejednoznačný závěr, nutno přiznat presumpci správnosti tak jako správním rozhodnutím.*⁷⁹

Podle principu presumpce správnosti je třeba i na objektivně vadné akty (např. nesprávné, nezákonné) orgánů veřejné moci nahlížet jako na správné, zákonné a právně závazné, dokud není příslušným orgánem případně konstatována jejich vadnost.⁸⁰ Je proto třeba se podrobit i veřejné moci vykonávané protiprávně a bránit se až ex post zákonnou cestou, a to buď v rovině veřejnoprávní nebo občanskoprávní. V případě zákroků nezákonných převáží zájem společnosti a státu na „plnění jeho úkolů v oblasti zajištění vnitřní bezpečnosti a nerušeného fungování veřejné správy [...] nad individuálním právem jednotlivce na uplatňování veřejné moci výhradně zákonným způsobem.“⁸¹ V tomto kontextu je nutné v souvislosti se zákroky policistů vykládat i protiprávnost útoku ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ. Neupřednostnění presumpce správnosti při posuzování protiprávnosti útoku by vedlo k připuštění nutné obrany proti zákroku policisty i tehdy, dopustil-li by se pouze drobného pochybení. Takový výklad by evidentně vedl k oslabení efektivity výkonu policejní činnosti.⁸² Nezákonné zákroky tak sice nejsou naprosto právně bezvadné, nicméně porušení právních předpisů v daném případě nedosahuje takové intenzity, aby byl zákrok považován za nicotný a byla vůči němu přípustná nutná obrana.⁸³

Na nezákonné zákroky se plně uplatní názor vyslovený ÚS, který konstatoval, že: „občané jsou povinni se podrobit výkonu pravomoci veřejného činitele bez ohledu na vlastní soukromý názor. Jsou-li přesvědčeni, že tímto jednáním bylo porušeno jejich právo či jim byla způsobena škoda, mohou se proti takovému postupu veřejného činitele bránit jiným zákonným způsobem. Ústava ČR, Listina základních práv a svobod ani žádná jiná právní norma nepřipouští, aby jednotliví občané nejprve hodnotili zákonnost postupu veřejných činitelů a teprve na základě toho jejich pokynů uposlechlí nebo neuposlechlí.“⁸⁴ Ze subjektivního pohledu adresáta taková povinnost podrobení se nezákonným zákrokům jistě může být nepříjemná, nicméně je řešitelná uplatněním zákonných prostředků ex post. Těmito prostředky mohou být jak prostředky veřejnoprávní, např. žaloba dle § 82 an. SŘS, upozornění dle § 97 ZPČR, podnět dle § 10 odst. 1 zákona o Veřejném ochránci práv⁸⁵ nebo trestní oznámení na konkrétního policistu, tak

⁷⁹ „[...] bezprostředním zásahům, byť je to teoreticky poměrně nejednoznačný závěr, nutno přiznat presumpci správnosti tak jako správním rozhodnutím.“ PROVAZNÍK, Jan. In FRYŠTÁK, Marek a kol. Postavení úřední osoby v trestním právu. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 120-121.

⁸⁰ Srov. STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 147.

⁸¹ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

⁸² Ve vztahu k nezákonným zákrokům lze plně uplatnit závěr, že by připuštění nutné obrany proti zákrokům úředních osob vedlo k anarchii. SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Orac, 2003, s. 149.

⁸³ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

⁸⁴ Usnesení ÚS ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. I. ÚS 263/97.

⁸⁵ Zákon č. 349/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

prostředky soukromoprávní, zejména žaloba dle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci⁸⁶. V případě, že se osoba bude nezákonnému zákroku bránit, bude podle povahy svého jednání zpravidla odpovědná za trestný čin násilí proti úřední osobě⁸⁷, popřípadě výjimečně za přešůpek dle § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt. O nezákonné zákroky půjde například tehdy, bude-li zákrok policisty stůžen některou z těchto vad: policista provede jinak zákonný zákrok, ale nerespektuje povinnost zdvořilosti zakotvenou v § 9 ZPČR; policista provede zákrok v rozporu se zásadou přiměřenosti⁸⁸; policista provede zákrok, aniž by splnil zákonnou poučovací povinnost dle § 13 ZPČR; policista provede zákrok, aniž by před jeho provedením učinil tzv. výzvu s výstrahou dle § 10 odst. 5 ZPČR; nebo policista před zákrokem nebo během něj dle § 12 ZPČR neprokáže svou příslušnost k Policii.⁸⁹

2.2 Zákroky nicotné

Za protiprávní útok ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ je možné považovat pouze zákroky nicotné, tedy takové, kdy je postup policisty stůžen tak kvalifikovanými a nenapravitelnými vadami, že jej už vůbec nelze považovat za výkon veřejné moci.⁹⁰ Nicotnost představuje výjimku z presumpce správnosti. Stejně jako v případě nicotných správních aktů platí, že nicotný zákrok není nikdo povinen respektovat.⁹¹

Ačkoli někteří autoři možnost nicotnosti dovozují i u bezprostředních zásahů⁹², pozitivní právo se o možnosti konstatování, resp. důvodech nicotnosti bezprostředních zásahů nevyslovuje. Právní úpravu nicotnosti dle § 77 SŘ na bezprostřední zásahy vztáhnout nelze.⁹³ Podle tohoto ustanovení lze totiž prohlásit nicotnost pouze ve vztahu k rozhodnutím (správním aktům), ve vztahu k úkonům podle části čtvrté SŘ a k opatřením obecné povahy podle části šesté SŘ, nikoli však ve vztahu k bezprostředním zásahům.⁹⁴ Prohlásit nicotnost bezprostředního zásahu dle SŘ tak není možné. I podle SŘS lze nicotnost vyslovit pouze u rozhodnutí dle

---

⁸⁶ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady, č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ § 325 TrZ.

⁸⁸ Za předpokladu, že zákrok není extrémně nepřiměřený. Takový bude podle mého názoru nicotný. Viz dále.

⁸⁹ Zde by se v případě nutné obrany osoby dotčené takovým zákrokem mohly aplikovat ustanovení PřestZ o skutkovém omylu. Viz § 16 PřestZ.

⁹⁰ Srov. POTĚŠIL, Lukáš a kol. Správní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 369.

⁹¹ Srov. STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 148.

⁹² Např. VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135; BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. Trestněprávní revue, 2010, č. 2, s. 43; MIKULE, V. In HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 486 nebo VOJTEK, P., BÍČÁK, V. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 18.

⁹³ „Z povahy věci [...] vyplývá, že správní řád se nepoužije na tzv. bezprostřední zásahy.“ Důvodová zpráva k zákonu č. 500/2004 Sb.

⁹⁴ POTĚŠIL, Lukáš a kol. Správní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 372.

§ 65 odst. 1 SŘS⁹⁵, nikoli už u bezprostředních zásahů.⁹⁶ U bezprostředních zásahů se lze ve správním soudnictví domáhat pouze jejich nezákonnosti.⁹⁷ O možnosti prohlášení, resp. vyslovení nicotnosti bezprostředních zásahů se nevyslovuje ani judikatura.

Absence pozitivní úpravy důvodů nicotnosti bezprostředních zásahů, jakož i postupu jejího prohlášení nebo vyslovení, však nebrání jejímu dovození. Je totiž zřejmé, že ačkoli české pozitivní právo institut nicotnosti bezprostředních zásahů, resp. faktických úkonů obecně, nezná, zákonodárce zjevně nezamýšlel docílit toho, aby se na veškerou zásahovou činnost úředních osob, byť jakkoli vadnou a protiprávní, hledělo jako na činnost vykonávanou řádně. Nehledě na to, že takový závěr o absolutní právní závaznosti všech bezprostředních zásahů (i těch absolutně vadných) by naprosto neodpovídal podmínkám pro přípustnost nutné obrany zakotveným v § 25 PřestZ, resp. § 29 TrZ. Ostatně i v právním prostředí České republiky byla do nabytí účinnosti SŘS (1. ledna 2003) nicotnost, byť ve vztahu ke správním rozhodnutím, nikoli ve vztahu k bezprostředním zásahům, soudní praxí a naukou dovozována bez výslovného zakotvení v pozitivní úpravě.⁹⁸ Ve slovenském právním prostředí je dosud „*nicotnost konceptem ryze doktrinálním a judikatorním, který nemá oporu v pozitivním právu.*“⁹⁹ V rakouské nauce správního práva se (opět v souvislosti se správními akty) hovoří o tzv. absolutní nicotnosti.¹⁰⁰ Jde o nicotnost neupravenou pozitivním právem, jejímž důsledkem je, že daný „*akt vůbec právně neexistuje a nevyvolává žádné právní následky.*“¹⁰¹ Nicotnost nastává automaticky a ex tunc, nikoli až v důsledku prohlášení nicotnosti.¹⁰²

K jednoduššímu posouzení přípustnosti nutné obrany proti zákroku policisty by přispělo, kdyby právní řád zakotvoval důvody přípustnosti nutné obrany vůči úředním osobám, zakotvení procesního postupu sloužícího k prohlášení (vyslovení) nicotnosti by bylo nadbytečné. Na prohlášení (vyslovení) nicotnosti bezprostředního zásahu, na rozdíl od prohlášení (vyslovení) nicotnosti správního rozhodnutí, totiž neexistuje praktická potřeba. Adresát správního rozhodnutí totiž má ve své dispozici listinu, o které si není jist, zda mu zní do budoucna vyplývají

---

⁹⁵ POTĚŠIL, Lukáš. Nicotnost a správní rozhodnutí ve středoevropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 53.

⁹⁶ Srov. § 65 odst. 1 SŘS, § 76 odst. 2 SŘS a § 82 an. SŘS.

⁹⁷ S ohledem na absenci zákonného postupu pro vyslovení nicotnosti bezprostředních zásahů, by soud zákrok, v této práci definovaný jako zákrok nicotný, prohlásil za nezákonný.

⁹⁸ Např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. dubna 1993, sp. zn. 6 A 14/93.

⁹⁹ POTĚŠIL, Lukáš. Nicotnost a správní rozhodnutí ve středoevropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 100.

¹⁰⁰ POTĚŠIL, Lukáš. Nicotnost a správní rozhodnutí ve středoevropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 105-106.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 106.

¹⁰² Tamtéž.

nebo nevyplývají nějaká práva nebo povinnosti.¹⁰³ Praktická potřeba prohlášení (vyslovení) nicotnosti je zde odůvodněná požadavkem právní jistoty. Oproti tomu bezprostřední zásah je činnost bezformální, neexistuje zde žádná listina, o které by bylo třeba konstatovat, zda působí nebo nepůsobí právní účinky. Nadto bezprostřední zásah spočívající v použití donucovacích prostředků nemá žádné právní účinky do budoucna.¹⁰⁴ Z pohledu práv a povinností subjektu dotčeného tímto zásahem už není co stavět na jisto. Na posouzení přípustnosti nutné obrany by takové prohlášení (vyslovení) nicotnosti nemělo stejně žádný vliv. Nicotnost si totiž musí posoudit adresát veřejnoprávního působení v okamžiku, kdy je vůči němu prováděn zákrok, resp. bezprostředně před zahájením zákroku.

Zákroky nicotné jsou, na rozdíl od zákroků nezákonných, stíženy tak významnými vadami, že vůbec nejde o výkon veřejné moci. Proto je vůči nim třeba připustit nutnou obranu. Osoba dotčená nicotným zákrokem je samozřejmě oprávněna domáhat se i ochrany ex post, a to stejnými prostředky, které byly zmíněny výše v souvislosti se zákroky nezákonnými. V případě, že by se osoba domáhala ochrany dle § 82 SŘS, prostřednictvím tzv. zásahové žaloby, soud by se musel omezit na konstatování nezákonnosti zásahu. Nicotnost je totiž dle SŘS možné vyslovit pouze ve vztahu k rozhodnutím dle § 65 odst. 1 tohoto zákona.

V případě, že by osoba překročila meze nutné obrany, mohla by být odpovědná za přestupek podle § 7 odst. 1 písm. b) PřestNěkt, eventuálně i za některý trestný čin proti životu nebo zdraví¹⁰⁵. Konkrétní důvody nicotnosti zákroku budou řešeny v další kapitole.

2.3 Dílčí závěr

Zákroky nezákonné jsou zákroky, které nejsou stíženy tak závažnými právními vadami, aby je bylo nutné považovat za nicotné. Uplatní se tak u nich princip presumpce správnosti. V případě těchto zákroků totiž převáží veřejný zájem na nerušeném výkonu pravomoci nad individuálním zájmem jednotlivce na tom, aby vůči němu byla veřejná moc uplatňována zcela bezvadným a zákonným způsobem. Nutná obrana proti nim není připuštěna. Dostatečnou ochranu poskytují zákonné prostředky uplatněné ex post. V případě, že se jednatel nezákonnému zákroku vzepře, bude odpovědný za přestupek (popř. za trestný čin). Pokud je takový přestupek spáchán pro předchozí nezákonné jednání úřední osoby¹⁰⁶, lze tuto situaci korigovat upuštěním od uložení správního trestu dle § 43 odst. 2 PřestZ, pokud „*lze důvodně očekávat, že již samotné projednání věci před správním orgánem postačí k jeho nápravě.*“ Přihlédne se přitom

¹⁰³ Posouzení, zda je správní rozhodnutí nicotné nebo nikoli často vyžaduje složitý právní rozbor, kterého adresát zpravidla není schopen. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 130.

¹⁰⁴ V tom smyslu, že nezakládá, nemění, ani neruší práva nebo povinnosti osoby, ani neprohláší, že osoba taková práva má nebo nemá.

¹⁰⁵ § 140-148 TrZ.

¹⁰⁶ Např. úřední osoba provádí jinak zcela zákonný zákrok, ale je při svém postupu hrubě vulgární.

k závažnosti přestupku, okolnostem jeho spáchání a osobě pachatele.¹⁰⁷ Bylo by také možné uvažovat o uplatnění polehčující okolnosti dle § 39 písm. b) PřestZ.

U zákroků nicotných už je intenzita jejich protiprávnosti natolik vysoká, že již vůbec nelze hovořit o výkonu veřejné moci. Uplatní se zde nicotnost jako výjimka z principu presumpce správnosti. Jde o tak vadný výkon veřejné moci, že již převáží zájem jednotlivce nad zájmem veřejným. Zákonné prostředky ochrany ex post by zde byly nedostatečné, neboť dokončením nicotného zákroku by mohla být jednotlivci způsobena nenapravitelná a nedůvodná závažná újma. Není ani ku škodě věci, že pozitivní úprava nezakotvuje institut nicotnosti ve vztahu k bezprostředním zásahům. K přípustnosti nutné obrany lze totiž dojít na základě správného výkladu pojmu útok dle § 25 odst. 1 PřestZ (resp. § 29 odst. 1 TrZ). Pro větší přehlednost a jednoznačnost otázky přípustnosti nutné obrany proti nicotným zákrokům úředních osob by však mohlo být zakotveno nové ustanovení PřestZ (resp. TrZ), které by zpřesňovalo podmínky přípustnosti nutné obrany ve vztahu k nicotným zákrokům (k tomu blíže viz podkapitola 3. 6.).

---

¹⁰⁷ Za určitých okolností by bylo možné uvažovat i o uplatnění institutu mimořádného snížení výměry pokuty dle § 44 odst. 1 PřestZ, který stanoví, že lze pokutu „uložit v částce nižší, než je zákonem stanovená dolní hranice sazby pokuty, jestliže [...] pachatel spáchal přestupek, aby odvrátil útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela naplněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, nebo překročil meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost.“ Problematické ovšem je, že mnou výše uvedený přestupek dle § 7 odst. 1 písm. b) PřestNěkt, kterého by se obránce v případě obrany proti nezákonnému zákroku mohl dopustit, dolní hranici sazby pokuty v současné době nestanovuje.

3 Konkrétní důvody zakládající nicotnost zákroku

Z výše uvedeného¹⁰⁸ vyplývá, že by nutná obrana měla být přípustná v případě, kdy je bezprostřední zásah úřední osoby, resp. zákrok policisty, stížen některou z nejzávažnějších vad výkonu pravomoci. V této kapitole jsou dovozeny konkrétní důvody, které by s ohledem na shora uvedené mohly zakládat nicotnost zákroku policisty.

Podle mého názoru lze uvažovat o následujících důvodech zakládajících nicotnost: provedení zákroku osobou absolutně věcně nepřislušnou, provedení zákroku za použití nezákonného prostředku, provedení zákroku bez zákonného důvodu, provedení zákroku extrémně nepřiměřeně.

3.1 Provedení zákroku osobou absolutně věcně nepřislušnou

Z § 51 ve spojení s § 113 odst. 2 ZPČR vyplývá, že zákrok spojený s použitím donucovacího prostředku je oprávněn provést pouze policista, tedy příslušník Policie ve služebním poměru. K zákroku podle ZPČR není oprávněna žádná jiná úřední osoba¹⁰⁹, ani osoba civilní (např. zaměstnanec Policie). Nicotnost z tohoto důvodu by proto byla dána tehdy, pokud by „zákrok“¹¹⁰ například provedla za policistu se vydávající osoba oděná v uniformě Policie, která jí při skončení služebního poměru nebyla odebrána.¹¹¹ Obdobně by tomu bylo tehdy, pokud by některý „donucovací prostředek“¹¹² vůči osobě použil např. hasič¹¹³ v době služby nebo zaměstnanec finančního úřadu ve služební době. Nutno zde zdůraznit, že nutná obrana nebude přípustná proti jednáním těchto osob odlišných od policisty, jednajících na základě občanské svépomoci, tedy např. jednajících-li samy v nutné obraně¹¹⁴, krajní nouzi¹¹⁵ nebo provádějí-li zadržení dle TrŘ¹¹⁶.

V této souvislosti se nabízí i otázka, zda je policista věcně příslušný provést zákrok i v době mimo službu, popřípadě za jakých podmínek. Podle § 10 odst. 2 ZPČR má policista povinnost provést zákrok v době mimo službu, pokud je „*bezprostředně ohrožen život, zdraví nebo svoboda osob anebo majetek nebo došlo-li k útoku na tyto hodnoty.*“ Otázkou však je, zda je policista

---

¹⁰⁸ Zejména viz kapitola 1.

¹⁰⁹ Jiné úřední osoby, resp. příslušníci bezpečnostních sborů samozřejmě jsou oprávněni provést určitý bezprostřední zásah, avšak nikoli podle ZPČR, nýbrž pouze v působnosti stanovené zvláštním zákonem upravujícím jejich činnost. Např. příslušník Vězeňské služby je dle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky, oprávněn provést služební zákrok, páchá-li osoba ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody trestný čin.

¹¹⁰ Zde už ani nelze hovořit o zákroku ve smyslu ZPČR. Jednalo by se spíše o fyzické násilí.

¹¹¹ Srov. rozsudek NS ze dne 22. května 2008, sp. zn. 25 Cdo 1872/2006.

¹¹² V tomto případě by se jednalo o zbraň ve smyslu § 118 TrZ.

¹¹³ Příslušník hasičského záchranného sboru ve služebním poměru podle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 320/2015 Sb., o hasičském záchranném sboru, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ § 29 TrZ.

¹¹⁵ § 28 TrZ.

¹¹⁶ § 76 odst. 2 TrŘ.

oprávněn zakročit v době mimo službu i v případě ohrožení jiných hodnot, jejichž ochrana spadá do působnosti Policie. Půjde například o situaci, kdy se policista v době mimo službu střetne s osobou, o které ví, že uprchla z výkonu trestu odnětí svobody, ale přitom tato osoba v okamžiku střetu nepředstavuje ohrožení hodnot uvedených v § 10 odst. 2 ZPČR.¹¹⁷

Z výše citované judikatury^{118,119} vyplývá, že pokud policista provede zákrok v době mimo službu z jiného důvodu, než v případě bezprostředního ohrožení v § 10 odst. 2 ZPČR uvedených hodnot, jedná se o překročení pravomoci a měla by být připuštěna nutná obrana. V nauce se však objevují i názory opačné, např., že policista je v době mimo službu oprávněn zakročit i nad rámec ohrožení hodnot uvedených v § 10 odst. 2 ZPČR, postačí, spadá-li věc do působnosti Policie vymezené v § 2 ZPČR.¹²⁰

Pokud uznáme za správný druhý názor, neznamená to, že by policista v době mimo službu mohl vykonávat policejní činnost podle toho, kdy sám uzná za vhodné. Každý úkol provedený mimo dobu služby musí být odůvodněn konkrétními okolnostmi, které si provedení úkolu vyžádaly.¹²¹ Mělo by tak jít spíše o náhodné situace, nikoli o zákroky provedené po aktivním vyhledávání protiprávních situací policistou.¹²²

3.2 Provedení zákroku za použití nezákonného prostředku

Policista při zákroku není oprávněn použít jiný než v zákoně uvedený donucovací prostředek.¹²³ Donucovací prostředky jsou vyjmenovány v § 52 ZPČR, jde tedy o jejich taxativní výčet.¹²⁴ Policista nemusí použít donucovací prostředek, který mu byl přidělen Policií, může

---

¹¹⁷ Policista (kdokoli) by byl v tomto případě nepochybně oprávněn zadržet osobu podle § 76 odst. 2 TrŘ z důvodu podezření ze spáchání trestného činu dle § 337 odst. 3 písm. b) TrZ (maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání). To by ho ale samo o sobě neopravňovalo k použití donucovacích prostředků, které jinak může oprávněně použít v době služby nebo když zakročuje sice v době mimo službu, ale v případě ohrožení v § 10 odst. 2 ZPČR taxativně vymezených hodnot. Srov. VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 58.

¹¹⁸ Usnesení NS ze dne 13. července 2013, sp. zn. 7 Tdo 653/2013. NS považoval za překročení pravomocí policisty, pokud zakročil v době mimo službu za účelem zadržení osoby.

¹¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 18. ledna 1980, sp. zn. 6 Tz 70/79. V tomto případě příslušník ZNB v době mimo službu vstoupil do bytu osoby, která spala nebo se chystala spát, aby ji oznámil, že se má s příslušníkem dostavit na příslušnou služebnu. Soud konstatoval, že příslušník ZNB byl podle tehdejších předpisů oprávněn zakročit v době mimo službu jen v případě bezprostředního ohrožení zájmů uvedených v § 16 odst. 1 a 2 zákona č. 40/1974 Sb. Pokud by zakročil, aniž by byly ohroženy tyto zájmy, překročil by svoji pravomoc.

¹²⁰ VŠETIČKA, Pavel. Zásada přiměřenosti a zásada iniciativy při realizaci bezprostředních zásahů uskutečňovaných ze strany Policie České republiky z hlediska teorie a praxe. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 3, s. 517. ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 68. VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 59.

¹²¹ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra č. 51 k otázce oprávněnosti policisty zasáhnout v době mimo službu nad rámec povinnosti dle § 10 odst. 2 ZoP.

¹²² K tomu srov. usnesení NS ze dne 21. ledna 2015, sp. zn. 7 Tdo 1123/2014, kde se řešil případ policistů, kteří v době mimo službu ve služebním stejnokroji vykonávali svévolně preventivní dohled nad silničním provozem a v případě potřeby jej řídili.

¹²³ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

¹²⁴ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 207.

použit i soukromý prostředek, který si pořídil na vlastní náklady nebo i prostředek cizí, který např. bezprostředně před zákrokem nalezl na zemi.¹²⁵ Nezbytnou podmínkou však je, aby šlo o prostředek, který je svými vlastnostmi a účinky na tělo osoby srovnatelný s donucovacím prostředkem, kterými jsou policisté běžně vybaveni.¹²⁶ Pokud by policista tato pravidla nerespektoval a namísto donucovacího prostředku by s cílem dosáhnout účelu zákroku použil jiný prostředek klasifikovatelný jako zbraň ve smyslu § 111 písm. e) ZPČR, např. hrozbu nastartovanou motorovou pilou¹²⁷ nebo polévání horkou vodou¹²⁸ nebo prostředek klasifikovatelný jako zbraň dle § 56 odst. 5 ZPČR¹²⁹, např. nůž, byl by takový zákrok nicotný, neboť k použití takových prostředků policista nemá vůbec oprávnění.

Nicotnost zákroku by byla založena i použitím donucovacího prostředku v rozporu s § 58 ZPČR. Použití donucovacího prostředku v rozporu s § 58 ZPČR bude dáno tehdy, pokud policista použije určitý donucovací prostředek, např. údery, kopy nebo obušek, proti určité osobě, která svou fyzickou nebo psychickou konstitucí pro zakročujícího policistu představuje pouze nízké riziko, např. proti zjevně těhotné ženě nebo proti osobě zjevně vysokého věku.¹³⁰ Zákon stanoví podmínku zjevnosti, proto při posuzování oprávněnosti volby donucovacího prostředku proti osobě skutečně disponující některým z těchto znaků je „*třeba zkoumat, zda muselo být zasahujícímu policistovi zřejmé, že o takovou osobu jde.*“⁴³¹ Zákaz se nevztahuje na situace, kdy tyto osoby bezprostředně ohrožují život nebo zdraví osoby nebo hrozí-li větší škoda na majetku a nebezpečí nelze odvrátit jinak.

Nabízí se otázka, zda je policista za určitých mimořádných podmínek oprávněn použít i jiný než zákonem výslovně upravený donucovací prostředek. Dle některých názorů může policista použít jiný prostředek tehdy, pokud sám jedná v nutné obraně¹³², to znamená, je-li vůči němu útok „*veden s takovou intenzitou, že použití donucovacích prostředků nebude k jeho odvrácení dostačující a současně vzhledem k okolnostem nebude možné použít služební (střelnou) zbraň.*“^{433,134}

---

¹²⁵ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, analyticko-legislativního odboru Policejního prezidia a Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajícím se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků ze dne 10. října 2010.

¹²⁶ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

¹²⁷ Viz náleží ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15, bod 39.

¹²⁸ Usnesení NS ze dne 24. června 2009, sp. zn. 8 Tdo 677/2009.

¹²⁹ Za předpokladu, že by ji používal za podmínek stanovených pro použití donucovacího prostředku (např. k ochraně majetku), aniž by byly splněny podmínky pro použití zbraně dle § 56 ZPČR.

¹³⁰ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 237.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Popřípadě v krajní nouzi.

¹³³ VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

¹³⁴ Použití jiného než v § 52 ZPČR vyjmenovaného donucovacího prostředku v nutné obraně nebo krajní nouzi připouští též B. Vangeli. VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 207.

Lze si totiž představit například situaci, kdy by osamocení policista čelil skupině několika osob, jejíž členové by zamýšleli danému policistovi ublížit na zdraví, přičemž již policistovi násilím odňali střelnou zbraň a všechny donucovací prostředky, které měl při sobě. Bylo by absurdní tvrdit, že se policista musí bránit pouze hmaty, chvaty, údery a kopy, a nesmí použít jiný prostředek, který by se v daný okamžik dostal do jeho dispozice, např. těžkou železnou tyč¹³⁵ nebo kámen či dlažební kostku. Není žádný důvod, aby policista za těchto situací, tedy v případě, kdy je ohrožen jeho život nebo zdraví, byla jeho oprávnění vůči jiným osobám zužována.¹³⁶ I proto v těchto případech postačí, pokud budou splněny podmínky nutné obrany tak, jak je stanoví PřestZ, resp. TrZ, tedy že obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.¹³⁷ Na obranu policisty se nebudou vztahovat příkazy uvedené v ZPČR, např. že policista musí dbát na to, aby osobě nezpůsobil újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání.¹³⁸ Názor na to, jakými podmínkami by se jednání policisty v nutné obraně mělo řídit však není jednotný.¹³⁹

Pro doplnění lze uvést, že pokud by policista v nutné obraně použil některý prostředek podřaditelný pod ustanovení § 56 odst. 5 ZPČR¹⁴⁰ (např. nůž), bude se toto použití posuzovat z hlediska splnění podmínek pro použití zbraně stanovených v § 56 ZPČR.

3.3 Provedení zákroku bez zákonného důvodu

Zákroky spojené s použitím donucovacích prostředků představují nejcitelnější prostředky státního donucení, kterými Policie zásadním způsobem zasahuje přímo do fyzické integrity jednotlivců. Takové významné zásahy ze strany veřejné moci z tohoto důvodu musí být ospravedlněny důležitým veřejným zájmem na jejich uskutečnění. Tomu odpovídá okruh hodnot vymezených ZPČR, k jejichž ochraně může být donucovacích prostředků použito. Použití donucovacích prostředků musí vždy sledovat jeden z cílů obsažených v § 53 odst. 1 ZPČR, který stanoví, že „[p]olicista je oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku.“ Zákon zároveň předpokládá použití donucovacích prostředků až tehdy, jsou-li chráněné hodnoty bezprostředně ohroženy, nepostačí pouze potenciální možnost ohrožení těchto hodnot.¹⁴¹ Je proto dovoleno použít donucovacích

¹³⁵ Těžkou železnou tyč nelze podřadit pod donucovací prostředek zakotvený v § 52 písm. c) ZPČR, neboť se svým účelem, mechanismem použití, ani účinky neshoduje s obuškem. Srov. VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 209.

¹³⁶ Srov. KUČHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 72.

¹³⁷ § 25 PřestZ, 29 TrZ.

¹³⁸ § 53 odst.5 ZPČR.

¹³⁹ Viz VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 226-227.

¹⁴⁰ „Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, prülomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.“

¹⁴¹ ŠTEINBACH, Miroslav a kol. Zákon o Policii České republiky: Komentář. Wolters Kluwer, 2019, komentář k § 53.

prostředků pouze tehdy, když útok na stanovené hodnoty bezprostředně hrozí, trvá nebo pokračuje.¹⁴² Z toho zaprvé vyplývá, že policista nemůže zakročit, pokud útok na stanovené hodnoty (bezprostředně) nehrozí. Zadruhé, pokud útok bezprostředně hrozil (trval nebo pokračoval) a policista jej svým zákrokem eliminoval, musí zákrok neprodleně ukončit. Z. Lukeš v této souvislosti hovoří o tzv. časové přiměřenosti zákroku.¹⁴³

Bezpečností osob se rozumí ochrana fyzických osob před hrozbami a riziky pro celou řadu jejich oprávněných zájmů. Nejčastěji půjde o ochranu zdraví, života, svobody nebo důstojnosti.¹⁴⁴ Pod pojmem bezpečnost majetku si lze představit jeho ochranu před odcizením, zničením, poškozením, opotřebením, zpronevěřením či jiným protiprávním působením.¹⁴⁵ Policie však poskytuje ochranu pouze proti protiprávním jednáním ve vztahu k majetku, která dosáhnou minimálně závažnosti přestupku nebo trestného činu.¹⁴⁶ Zákrok tak nemůže být veden například s cílem donutit osobu zaplatit dlužnou částku (např. nájemné). Pokud jde o veřejný pořádek, jde o neurčitý právní pojem, který je z povahy věci charakteristický svou nezřetelností a mnohoznačností.¹⁴⁷ M. Šteinbach definuje porušení veřejného pořádku jako „*neuctivé a neukázněné jednání, které je v rozporu se souborem pravidel obsažených v právních předpisech i normách neprávní povahy, jejichž dodržování je podle většiny obyvatel v dané době a místě podmínkou klidného a spořádaného soužití.*“¹⁴⁸ S ohledem na takto širokou definici bude pod porušení veřejného pořádku možné podřadit celou řadu protiprávních jednání.

Pokud bude zákrok směřovat k jinému cíli než k odvrácení nebezpečí bezprostředně hrozícího výše uvedeným hodnotám, bude policista jednat mimo rámec svých pravomocí. K použití donucovacího prostředku vždy musí existovat jeden ze zákonem stanovených důvodů.¹⁴⁹ Policista proto nemůže donucovací prostředek použít například za účelem zjištění

---

¹⁴² VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 217.

¹⁴³ LUKEŠ, Zdeněk. Základy bezpečnostního práva. Praha: Academia, 1971, s. 87.

¹⁴⁴ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 17.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 18.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Srov. SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 151.

¹⁴⁸ ŠTEINBACH, Miroslav a kol. Zákon o Policii České republiky: Komentář. Wolters Kluwer, 2019, komentář k § 53.

¹⁴⁹ Srov. přiměřeně již citované usnesení NS ze dne 20. června 2012, sp. zn. 7 Tdo 629/2012, kde NS konstatoval, že strážníci obecní policie nepoživají trestněprávní ochrany, neboť osobě vyhrožovali předvedením, aniž by k předvedení podle zákona o policii vůbec byli oprávněni. Nebo již citované usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 14. července 1970, sp. zn. 7 Tz 8/70, ve kterém tento soud konstatoval absenci trestněprávní ochrany příslušníků SNB vykonávajících domovní prohlídku, aniž by pro ni byly splněny zákonné důvody.

totožnosti osoby¹⁵⁰ nebo získání informací či doznání podezřelé osoby¹⁵¹ nebo jako trest osoby za to, že neuposlechla jeho výzvy¹⁵².

3.4 Provedení zákroku extrémně nepřiměřeně

Policista je povinen postupovat přiměřeně. Tato povinnost mu vyplývá jednak z § 11 ZPČR, který stanovuje obecnou zásadu přiměřenosti vztahující se na veškerý postup policisty, a jednak z § 53 odst. 3 a 5 ZPČR, které zakotvují specifickou zásadu přiměřenosti vztahující se výlučně k zákrokům policistů spojeným s použitím donucovacích prostředků.

Nikoli každá nepřiměřenost zákroku policisty však povede k jeho nicotnosti. K nicotnosti by v souladu s výše naznačenými judikaturními a teoretickými východisky měla vést až nepřiměřenost extrémní, blížící se svévoli. Otázkou však je, jaké zákroky považovat za extrémně nepřiměřené a jaké nikoli. Přiměřenost, resp. nepřiměřenost je totiž velice obtížné definovat. Jak trefně poznamenal J. Fuchs: „[p]řiměřenost je [...] elastický pojem, který se roztahuje a stahuje v závislosti na okolnostech – co bude přiměřené v jednom případě, může být v jiném případě naprosto nepřiměřené.“¹⁵³ Z tohoto důvodu budou níže nejprve vymezeny požadavky na přiměřenost zákroků vyplývající z právních předpisů a judikatury a poté bude nastíněna určitá hranice, jejíž překročení by mohlo vést k nicotnosti zákroku.

3.4.1 Právní požadavky na přiměřenost zákroku

Právní požadavky na přiměřenost zákroku spojeného s použitím donucovacích prostředků lze pro názornost rozdělit do dvou skupin, a to na požadavky na výběr přiměřeného donucovacího prostředku a na požadavky na přiměřené použití donucovacího prostředku.

3.4.1.1 Požadavky na výběr přiměřeného donucovacího prostředku

Způsobilost dosáhnout daným donucovacím prostředkem sledovaného cíle

Z § 53 odst. 3 písm. a) ZPČR vyplývá, že policista má použít donucovací prostředek, který umožní dosažení účelu sledovaného zákrokem. To znamená, že musí zvolit takový donucovací prostředek, kterým je reálně možné takového účelu dosáhnout, tedy jde o prostředek efektivní a účinný.¹⁵⁴ Tento požadavek bude zpravidla naplněn. Účelem zákroku policisty zpravidla bude zamezit protiprávnímu jednání ze strany jiných osob. Představme si situaci, kdy podnapilá agresivní osoba na veřejnosti nebo místě veřejně přístupném ohrožuje další osoby na zdraví. Lze říci, že komentovaný požadavek na přiměřenost bude naplněn v případě použití

¹⁵⁰ Viz usnesení NS ze dne 24. června 2009, sp. zn. 8 Tdo 677/2009.

¹⁵¹ Rozsudek ESLP ze dne 1. června 2010, Gäfgen proti Německu, č. stížnosti 22978/05.

¹⁵² Nález ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I.ÚS 860/15, bod 69.

¹⁵³ FUCHS, J. Přiměřenost při použití donucovacích prostředků a zbraně policisty a strážníky. Právní rozhledy, 2013, č. 9, s. 328.

¹⁵⁴ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 219.

téměř jakéhokoli donucovacího prostředku, neboť pachatel může být zpacifikován jak hmaty, chvaty, údery, kopy, tak slzotvorným prostředkem, obuškem nebo použitím služebního psa.

Dle judikatury ÚS a ESLP je přijatelné použití pouze takových donucovacích prostředků, které jsou způsobilé vést bezprostředně k žádanému cíli.¹⁵⁵ To znamená, že nelze použít donucovacího prostředku, který je sto dosáhnout zamýšleného cíle pouze zprostředkovaně (skrze působení na vůli osoby). Není proto např. možné, aby policista osobu bil obuškem s cílem donutit ji splnit jeho výzvu k opuštění prostoru. Takové situace jsou zpravidla soudy posuzovány jako nepřijatelné použití donucovacích prostředků, které nesledují dosažení účelu sledovaného zákrokem.¹⁵⁶

Zvolení donucovacího prostředku nezpůsobilého bezprostředně dosáhnout sledovaného cíle lze demonstrovat na případě řešeném ÚS.¹⁵⁷ Policisté zde zakročovali vůči stěžovateli, který se připoutal ke stromu v Národním parku Šumava v zakázaném prostoru, kde probíhala těžba. Když stěžovatel odmítl dobrovolně opustit prostor, policisté (mimo jiné) přistoupili k jeho opakovanému dušení a ke stlačování tlakových bodů v oblasti krku. ÚS konstatoval, že použití takového donucovacího prostředku za dané situace nebylo vůbec způsobilé bezprostředně zabránit v pokračování páchaní činu, který Policie považovala za protiprávní (setrvání v zakázaném prostoru). Cílem tohoto jednání bylo toliko přinutit osobu opustit prostor dobrovolně, účelem tak bylo „*působit na vědomí stěžovatele, aby pod tíhou fyzické bolesti změnil názor a rozhodl se sám odpoutat a místo opustit.*“¹⁵⁸ Takové použití donucovacího prostředku je však podle ÚS nepřijatelné. Akceptovatelný by podle ÚS byl pouze takový zákrok, který by osobu fyzicky a bez násilí přemístil mimo oblast těžby.

Nezbytnost použití daného donucovacího prostředku k dosažení sledovaného cíle

Aby byl donucovací prostředek zvolen v souladu se zásadou přiměřenosti, nepostačí splnění výše komentovaného požadavku. V souladu s § 53 odst. 3 písm. b) ZPČR je nutno se ptát, zda je tento prostředek k překonání odporu nebo útoku osoby, vůči níž zákrok směřuje, také nezbytný. To znamená, že bez použití tohoto konkrétního (takto důrazného) donucovacího prostředku by nebylo možné tento odpor nebo útok vůbec překonat.¹⁵⁹ Při posuzování nezbytnosti zvoleného donucovacího prostředku je nutno zohlednit i zásadu subsidiarity, která sice v ZPČR není výslovně upravena, ale lze ji dovodit z § 11 písm. c) ZPČR.^{160,161} Podle této

¹⁵⁵ Rozsudek ESLP ze dne 15. května 2008, *Dedovský a ostatní proti Rusku*, č. stížnosti 7178/03, bod 83, rozsudek ESLP ze dne 24. července 2008, *Vladimír Romanov proti Rusku*, č. stížnosti 41461/02, bod 65 nebo náleze ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15, body 41-43.

¹⁵⁶ Náleze ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 69.

¹⁵⁷ Náleze ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15.

¹⁵⁸ Náleze ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15, bod 41.

¹⁵⁹ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 219.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 66.

zásady má policista povinnost zvolit takový postup nebo prostředek, kterým lze dosáhnout sledovaného účelu a který zároveň co nejméně zasahuje do práv a svobod osob.¹⁶² Tento příkaz se projevuje ve dvou podmínkách pro použití donucovacího prostředku. Zaprvé, pokud lze účelu dosáhnout mírnějšími prostředky, např. výzvou nebo domluvou, policista by neměl použít donucovací prostředek.¹⁶³ Zadruhé, lze-li nebezpečí odvrátit mírnějším donucovacím prostředkem, např. hmaty nebo chvaty, neměl by policista použít důraznější prostředek, např. obušek. Pokud lze tedy účelu zákroku dosáhnout bez jakéhokoli problému např. použitím hmatů, použití pepřového spreje není nezbytné, a tedy ani možné.

Při rozhodování o tom, zda použít donucovací prostředek, by měl policista přihlídnout k tomu, „*jak vážný právní zájem je ve hře a jak intenzivně je ohrožen, nadto v situaci, kdy je ve hře výkon jiného základního práva nebo svobody, jež ke svému legálnímu omezení vyžaduje závěr o nezbytnosti omezujícího opatření v demokratické společnosti z ústavně aprobovaných důvodů (včetně ochrany práv druhých), a to in concreto, tj. vzhledem k individuálním okolnostem případu.*“¹⁶⁴ Volbu konkrétního donucovacího prostředku by pak měl učinit s ohledem na všechny okolnosti dané situace, a to zejména na „*účel sledovaný zákrokem, na míru a povahu nebezpečí, ohrožené hodnoty, intenzitu a charakter kladeného odporu, charakter útočnicka, aktuální či potenciální nebezpečnost útočnicka a v neposlední řadě na celkový charakter situace, popř. další informace.*“¹⁶⁵ Zvolené řešení by mělo vycházet z informací, které jsou policistovi známé v době zákroku, a mělo by odpovídat tomu, jak se musela situace „*jevit rozumně uvažujícímu a náležitě vycvičenému policistovi jednajícímu v dobré víře.*“¹⁶⁶ Kritéria komentovaná v tomto odstavci by měl policista zohlednit i při samotném použití donucovacího prostředku.

3.4.1.2 Požadavky na přiměřené použití donucovacího prostředku

Zatímco předchozí požadavky se týkaly otázky výběru přiměřeného donucovacího prostředku (tedy toho, zda bude situace vyřešena s použitím donucovacích prostředků nebo bez nich, popř. jaký konkrétní donucovací prostředek bude použit), toto kritérium se týká toho, zda byl, v souladu s výše uvedenými východisky zvolený donucovací prostředek, i přiměřeně použit (co do intenzity a způsobu použití).¹⁶⁷ Podle § 53 odst. 5 ZPČR musí policista při „*použití donucovacího prostředku dbát na to, aby nezpůsobil osobě újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání.*“ Toto ustanovení je dle NS třeba vykládat tak, že zákon policistům nenařizuje přísnou proporcionalitu, to znamená, že „*umožňuje způsobit osobě donucovacím prostředkem újmu*

¹⁶¹ Mimoto ji lze dovodit také z § 53 odst. 2 ZPČR, podle něhož je policista před použitím donucovacích prostředků povinen vyzvat osobu, aby od svého protiprávního jednání upustila.

¹⁶² VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 65.

¹⁶³ SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 184.

¹⁶⁴ Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42, bod 27.

¹⁶⁵ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 219.

¹⁶⁶ Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42, bod 32.

¹⁶⁷ VŠETIČKA, Pavel. Zásada přiměřenosti a zásada iniciativy při realizaci bezprostředních zásahů uskutečňovaných ze strany Policie České republiky z hlediska teorie a praxe. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 3, s. 517.

*nepřiměřenou, hranici staví o něco výše až na úroveň zřejmé, tedy zjevné, očividné nepřiměřenosti.*¹⁶⁸ Podle NS by byl požadavek přísné proporcionality prakticky nenaplnitelný, a to jednak z důvodu objektivní složitosti policejních zákroků a z důvodu empirické zkušenosti, dle které je pro účinnost zákroku nezbytné, aby byl o něco důraznější než jednání, vůči kterému je zakročováno. S těmito závěry se ztotožňuje i NSS, který rovněž konstatoval, že pokud si má Policie při ochraně práv osob a veřejného pořádku zachovat vysokou míru akceschopnosti, nelze na policejní rozhodování v terénu klást příliš přísné požadavky.¹⁶⁹ Určitou míru disproporce zákroku je dle NSS třeba připustit a přičíst ji na vrub omezenému času pro rozhodování, emočnímu vypětí a často nutně neúplným informacím známým policistovi v době zákroku.¹⁷⁰ Kladení přísných požadavků na policejní rozhodování v terénu by podle názoru NSS mohlo mít do budoucna negativní dopad na policejní iniciativu, kdy by policisté z důvodu opatrnosti raději nezasahovali vůbec.¹⁷¹ Nutno však zdůraznit, že takto široce vymezená zásada přiměřenosti ne zcela odpovídá aplikační praxi ÚS a ESLP.

ÚS v souladu s judikaturou ESLP¹⁷² totiž při posuzování přiměřenosti zákroků policistů aplikuje zásadu nezbytnosti (striktní proporcionality), dle které je donucovací prostředky „*nutno používat pouze v míře nezbytně nutné pro dosažení legitimního účelu sledovaného zárokem.*“¹⁷³ Při hodnocení, zda bylo použití síly nezbytně nutné se přihlíží k tomu, zda použitá síla překročila úroveň nezbytné míry utrpení nebo ponížení, která je nutně spojena s daným způsobem legitimního zacházení.¹⁷⁴ Ačkoli tato zásada aplikovaná ÚS a ESLP nemá oporu v pozitivním právu, jak upozorňuje P. Všetická „*vzhledem k významu judikatury Ústavního soudu a ESLP je možno hovořit o praktickém zúžení rozsahu zásady přiměřenosti vyjádřené v § 53 odst. 5 zákona o policii.*“¹⁷⁵

3.4.2 Míra nepřiměřenosti zákroku zakládající nicotnost

Z takto stanovených požadavků na přiměřenost zákroku lze vyjít při stanovení hranice zakládající extrémní nepřiměřenost zákroku jež povede k nicotnosti. Jak bylo naznačeno výše, definovat tuto hranici je velice obtížné. Při posuzování, zda byl zákrok natolik nepřiměřený, aby mohl být považován za nicotný, je třeba zohlednit všechny okolnosti konkrétního případu.

¹⁶⁸ Rozsudek NS ze dne 5. října 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015.

¹⁶⁹ Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42, bod 32, 35.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Např. ve věci Bouyid prot Belgii ESLP konstatoval, že jakékoli použití fyzické síly ze strany donucujících orgánů, které nebylo nezbytně nutné s ohledem na vlastní chování osoby, vůči níž je zakročováno, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva zakotveného v čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Rozsudek ESLP ze dne 28. září 2015, *Bouyid proti Belgii*, č. stížnosti 23380/09, bod 88.

¹⁷³ Nález ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 69.

¹⁷⁴ KRATOCHVÍL, Jan. In KMEC, Jiří a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 408 a Rozsudek ESLP ze dne 16. prosince 1999, V. proti Spojenému království, č. stížnosti 24888/94, bod 71.

¹⁷⁵ VŠETIČKA, Pavel. Zásada přiměřenosti a zásada iniciativy při realizaci bezprostředních zásahů uskutečňovaných ze strany Policie České republiky z hlediska teorie a praxe. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 3, s. 517.

Nicotná z tohoto důvodu budou určitě taková jednání policistů, u kterých je jejich extrémní nepřiměřenost evidentní (očividná, zjevná) na první pohled i právnímu laikovi, resp. každému úsudku schopnému občanovi.¹⁷⁶ Vada je evidentní, pokud by práva neznalý člověk seznámený se základními okolnostmi případu dospěl k úsudku o nicotnosti takového zákroku.¹⁷⁷ Osobě, vůči níž je takto zakročováno, bude zpravidla hrozit nedůvodná a vážná újma na zdraví nebo na životě. Spíše, než jako výkon pravomoci se policistovo jednání bude jevit jako zcela svévolné.

Nutno upozornit, že využití tohoto důvodu nicotnosti bude pro praktickou obranu osoby dotčené zákrokem, oproti předchozím důvodům nicotnosti, značně omezené.¹⁷⁸ Přiměřenost zákroku lze totiž zpravidla posuzovat až po jeho zahájení, nejlépe až po jeho skončení. Jinými slovy, před zahájením zákroku nelze předvídat, zda chce přicházející policista použít obušek nesený v ruce přiměřeně, tedy např. tak, že povede údery do svalnatých částí těla, kde se nenacházejí důležité orgány (paže, záda), nebo nepřiměřeně, např. údery do oblasti krku a hlavy. Za předpokladu, že extrémní nepřiměřenost zákroku nelze vytušit před samotným zahájením útoku, lze se bránit v jeho průběhu (pokud je toho osoba, vůči níž je zakročováno schopná) nebo lze uvažovat o tzv. pomoci v nutné obraně.¹⁷⁹

3.5 Dílčí závěr

Nutná obrana bude bezpochyby připuštěna proti zákroku, přesněji řečeno proti fyzickému napadení, ze strany absolutně věcně nepřislušné osoby. Zákrok za podmínek stanovených ZPČR může totiž zásadně provést pouze policista v době služby, resp. za určitých (výše komentovaných podmínek) i v době mimo službu. Pokud by bezprostřední zásah za podmínek stanovených ZPČR provedla jiná úřední osoba (např. vojenský policista), je třeba se zabývat tím, zda byla oprávněna k provedení zákroku podle zákona, který upravuje působnost těchto úředních osob (např. zákon o vojenské policii¹⁸⁰).

Pokud jde o zákroky policisty v době mimo službu, zde se soudní praxe a nauka neshodují v otázce, zda je policista oprávněn zakročit i v případě ohrožení jiných hodnot, než

---

¹⁷⁶ Např. policista zakročuje vůči agresivní osobě, kterou následně dostane pod svou kontrolu zakleknutím na zemi. Poté však osobě zasazuje opakovaně silné údery do oblasti hlavy. Osoba ztratí vědomí a silně krvácí. Policista v úderech pokračuje. V takovém případě může např. náhodný kolemjdoucí policistovi v pokračování jeho jednání zabránit uplatněním nutné obrany, resp. tzv. pomoci v nutné obraně.

¹⁷⁷ Srov. přiměřeně POTĚŠIL, Lukáš. Nicotnost a správní rozhodnutí ve středoevropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 113.

¹⁷⁸ U předchozích důvodů lze rozpoznat nicotnost jednání před samotným zahájením útoku. Např. pokud se bude zaměstnanec Policie chystat k provedení „zákroku“ (např. poběží směrem k osobě s obuškem), aniž by byl k nějakému násilí oprávněn např. na základě nutné obrany (absolutní věcná nepřislušnost osoby). Nebo pokud se vůči osobě blíží policista s nastartovanou motorovou pilou (nezákonný prostředek). Popřípadě, pokud se policista chystá použít donucovací prostředek, aby mu osoba sdělila nějaké informace (absence zákonného důvodu).

¹⁷⁹ „Nutnou obranou lze hájit zájmy vlastní, ale i zájmy jiného (tzv. pomoc v nutné obraně). K nutné obraně je tedy oprávněn kdokoli, nejen ten, kdo byl bezprostředně sám napaden.“ JANEČKOVÁ, Eva. Právní aspekty sebeobrany. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 34-35.

¹⁸⁰ Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

jsou uvedené v § 10 odst. 2 ZPČR. Z judikatury vyplývá, že takový zákrok možný není, v nauce se potom vyskytují názory plédující pro závěr o přípustnosti zákroku policisty v době mimo službu i v případě ohrožení jiných hodnot, pokud jde o hodnoty spadající do působnosti Policie dle § 2 ZPČR. Tuto spornou situaci by bylo možné vyřešit zakotvením dalšího odstavce § 10 ZPČR, který by byl vložen za současný první odstavec § 10 ZPČR. Ustanovení tohoto odstavce by znělo následovně: „*Policista je oprávněn provést úkon nebo přijmout jiné opatření podle odstavce 1 i v době mimo službu.*“ Současný druhý odstavec § 10 ZPČR by zůstal zachován.

Další důvod zakládající nicotnost zákroku policisty bude založen použitím nezákonného prostředku. Jelikož ZPČR stanoví donucovací prostředky taxativním výčtem, policista nemůže použít jiný než v ZPČR výslovně uvedený donucovací prostředek. Při zákroku proti určitým osobám, např. proti zjevně těhotné ženě, je použití určitých donucovacích prostředků také vyloučeno. Jedinou výjimku z těchto pravidel představuje jednání policisty v nutné obraně, popřípadě krajní nouzi. V takové situaci může použít jakoukoli věc.¹⁸¹ Pro jednoznačnost této otázky by bylo možné do hlavy IX. ZPČR doplnit následující ustanovení: „*Policista je za podmínky nutné obrany podle jiného právního předpisu oprávněn použít cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším, je-li bezprostředně ohrožen život nebo zdraví osoby a nemůže-li toto ohrožení odvrátit za použití donucovacích prostředků nebo zbraně.*“ Tímto by se zaprvé postavilo najisto, že je policista v mimořádných případech oprávněn použít i jiné než zákonem výslovně uvedené prostředky. Zadruhé by také bylo zjevné, jakými podmínkami by se takové použití mělo řídit. Odpadl by spor o to, zda podmínkami dle ZPČR (policista osobě nesmí způsobit újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání atd.), nebo obecnými podmínkami stanovenými pro nutnou obranu (obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku atd.).

Policista je oprávněn použít donucovací prostředek pouze „*ke ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo ke ochraně veřejného pořádku.*“¹⁸² V případě, že ho použije za jiným účelem, je nutno trvat na nicotnosti zákroku a připustit proti němu nutnou obranu.

Za nicotné je třeba považovat také zákroky extrémně nepřiměřené, tedy takové, které absolutně nerespektují zákonem stanovená kritéria přiměřenosti. Přiměřenost, resp. (extrémní) nepřiměřenost lze posuzovat pouze s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Určit pomyslnou hranici zakládající extrémní nepřiměřenost je velmi obtížné.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že by větší přehlednosti a jednoznačnosti otázky přípustnosti nutné obrany prospělo, kdyby byl zakotven další odstavec § 25 PřestZ (popř.

---

¹⁸¹ Pokud taková věc splňuje definici zbraně podle ustanovení § 56 odst. 5, bude ji moci policista použít pouze v souladu s podmínkami stanovenými § 56 an. ZPČR.

¹⁸² § 53 odst. 1 ZPČR.

§ 29 TrZ), který by mohl znít následovně: „Útokem se rozumí i zásah úřední osoby do práv a svobod osoby, který je vykonáván zcela mimo pravomoc této úřední osoby, zejména je-li proveden úřední osobou, která k němu není věcně příslušná, je-li při něm použito nezákonných prostředků, nebo nesleduje-li zákonem stanovený cíl, anebo který je z jiného důvodu zcela zjevně protiprávní.“¹⁸³

---

¹⁸³ Srov. přiměřeně BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. Trestněprávní revue, 2010, č. 2, s. 43.

Závěr

Existence trestného činu násilí proti úřední osobě dle § 325 TrZ významným způsobem zužuje možnost posouzení, byť i velice málo závažného útoku vůči policistovi jako přestupku. Je tomu tak z důvodu velmi extenzivního výkladu pojmu „násilí“, pod který v současnosti nejen nauka, ale i soudní praxe podřazují i ta nejméně závažná jednání vůči fyzické integritě člověka, resp. úřední osoby. Z toho vyplývá, že je i podstatně omezen prostor pro posouzení jednání, kterým se osoba zákroku policisty brání, jako „činu jinak trestného jako přestupku“ ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ. Zpravidla totiž bude takové obranné jednání posouzeno jako „čin jinak trestný jako trestný čin“.

Možnost aplikace nutné obrany § 25 PřestZ však podle mého názoru není vyloučena úplně. Domnívám se totiž, že v určitých situacích by se mohlo obranné jednání vůči policejnímu zákroku posoudit jako přestupek podle § 7 odst. 1 písm. c) bod 4. PřestNěkt, resp. jako „čin jinak trestný jako přestupek“. Musely by však být splněny dvě podmínky: 1. Policistovi útokem nebo obranným jednáním nebyla způsobena újma na zdraví. 2. Útok nebo obranné jednání je minimálně společensky škodlivé. Příkladem by mohlo být odstrčení policisty, který zjevně bezdůvodně a extrémně nepřiměřeně útočí na jinou osobu.

Pokud má být zákrok policisty posouzen jako „útok na zájem chráněný zákonem“ ve smyslu § 25 odst. 1 PřestZ, z judikatury i nauky lze dovodit, že takový zákrok musí být stížen některou z těch nejzávažnějších vad výkonu pravomoci. Musí jít o tak závažnou vadu, že již vůbec nelze hovořit o výkonu pravomoci. Zakročující osoba při těchto zákrocích pozbývá trestněprávní ochrany jako osoba úřední. Jde například o případy zjevné svévole, překročení pravomoci, provádění zákroku, ke kterému úřední osoba není oprávněna nebo případy jiného závažného pochybení.

Skutečnost, že se nutná obrana proti bezprostředním zásahům úředních osob připouští až při těch nejzávažnějších vadách výkonu pravomoci, implikuje, že musí existovat určitá skupina zákroků, které, ačkoli jsou protiprávní, nutná obrana se proti nim nepřipouští. Tyto zákroky byly pro účely této práce definovány jako zákroky nezákonné. Jde o zákroky, které nejsou stíženy natolik závažnou právní vadou, aby se proti nim nutná obrana připustila. Vztahuje se na ně presumpce správnosti. U těchto zákroků převáží veřejný zájem na nerušeném výkonu pravomoci nad zájmem jednotlivce svépomocně se protiprávnímu výkonu veřejné moci bránit. Dostačující v těchto případech budou zákonné prostředky ochrany ex post.

Jako další skupina zákroků byly vymezeny zákroky nicotné. Proti těmto zákrokům je třeba nutnou obranu připustit. Jde o zákroky stížené těmi nejzávažnějšími vadami výkonu pravomoci. Již nelze mluvit o výkonu pravomoci, resp. veřejné moci, proto se na ně nevztahuje presumpce

správnosti. Prostředky ochrany ex post by zde nebyly dostačující. V případě neumožnění nutné obrany proti těmto zákrokům by byl zvýhodněn absolutně vadný výkon veřejné moci na úkor zdraví, v nejzávažších případech i života adresáta veřejné správy.

Pokud jde o konkrétní právní vady zákroků, s jejichž existencí by bylo možné spojovat přípustnost nutné obrany, domnívám se, že lze uvažovat o čtyřech typech vad. První z nich je případ, kdy „zárok“ provede úřední osoba absolutně věcně nepřislušná k provedení zákroku. Druhým potom případ, kdy policista při zákroku namísto donucovacího prostředku použije jiný (nezákonný) prostředek. Třetím případem je provedení zákroku policistou bez zákonného důvodu. Posledním případem, kdy je podle mého třeba dovodit přípustnost nutné obrany, je zárok provedený způsobem, který absolutně nerespektuje zásadu přiměřenosti.

V rámci dalšího zkoumání by bylo možné věnovat prostor některým specifickým otázkám, kterým v této práci nebyla věnována pozornost. Míněna je například otázka možnosti zadržení policisty dle § 76 odst. 2 TrŘ, otázka přípustnosti nutné obrany proti osobě, která vystoupila na podporu (excesivně jednajícího) policisty, otázka přípustnosti nutné obrany proti zákroku policisty, který směřuje k zajištění výkonu rozhodnutí, které je nějak právně vadné nebo otázka přípustnosti nutné obrany proti excesivnímu jednání policisty na základě rozkazu jeho nadřízeného.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentáře:

- FRYŠTÁK, Marek a kol. Postavení úřední osoby v trestním právu. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 332 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 600 s.
- JANEČKOVÁ, Eva. Právní aspekty sebeobrany. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 172 s.
- JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1056 s.
- KMEC, Jiří a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s.
- KUCHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 218 s.
- LUKEŠ, Zdeněk. Základy bezpečnostního práva. Praha: Academia, 1971, 211 s.
- MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. Veřejné sbory. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 384 s.
- POTĚŠIL, Lukáš a kol. Správní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, 816 s.
- POTĚŠIL, Lukáš. Nicotnost a správní rozhodnutí ve středoevropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 212 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 512 s.
- SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Orac, 2003, 455 s.
- STRAKOŠ, Jan. Zákon o některých přestupcích: Praktický komentář. Wolters Kluwer, 2019, 280 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3632 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Wolters Kluwer, 2016, 1052 s.
- ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 68.
- ŠTEINBACH, Miroslav a kol. Zákon o Policii České republiky: Komentář. Wolters Kluwer, 2019, 300 s.

VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 484 s.

VOJTEK, P., BICÁK, V. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 440 s.

Odborné články:

BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. Trestněprávní revue, 2010, č. 2, s. 43.

VŠETIČKA, Pavel. Nový přestupek znevážení postavení úřední osoby při výkonu její pravomoci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 2, s. 285.

VŠETIČKA, Pavel. Uplatnění nutné obrany v souvislosti s realizací bezprostředních zásahů. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 1, s. 135.

VŠETIČKA, Pavel. Zásada přiměřenosti a zásada iniciativy při realizaci bezprostředních zásahů uskutečňovaných ze strany Policie České republiky z hlediska teorie a praxe. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, č. 3, s. 517.

FUCHS, Jirí. Přiměřenost při použití donucovacích prostředků a zbraně policisty a strážníky. Právní rozhledy, 2013, č. 9. s. 328.

Internetové zdroje:

KUBANT, Vít. VIDEO: Strážník uhodil během kontroly u rybníka dívku do obličeje. Jeho chování prověří inspekce [online]. irozhlas.cz, 5. dubna 2020 [cit. 31. května 2020]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mestska-policie-praha-repy-koronavirus-straznik-uhodil-divku-kontrola-u-rybnika_2004051851_vtk>.

Soudní rozhodnutí:

Rozsudek ESLP ze dne 16. prosince 1999, V. proti Spojenému království, č. stížnosti 24888/94.

Rozsudek ESLP ze dne 1. června 2010, Gäfgen proti Německu, č. stížnosti 22978/05.

Rozsudek ESLP ze dne 28. září 2015, Bouyid proti Belgii, č. stížnosti 23380/09, bod 88.

Rozsudek ESLP ze dne 15. května 2008, Dedovskiy a ostatní proti Rusku, č. stížnosti 7178/03.

Rozsudek ESLP ze dne 24. července 2008, Vladimir Romanov proti Rusku, č. stížnosti 41461/02.

Nález ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I.ÚS 860/15.

Nález ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15.

Nález ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15.

Nález ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15.

Nález ÚS ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15.

Nález ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15.

Nález ÚS ze dne 24. května 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15.

Usnesení ÚS ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. I. ÚS 263/97.

Rozsudek NSS ze dne 31. ledna 2018, č. j. 5 As 295/2016-45.

Rozsudek NSS ze dne 7. května 2008, č. j. 1 As 35/2008-51.

Rozsudek NSS ze dne 23. dubna 2010, č. j. 5 As 76/2009-69

Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42.

Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42.

Rozsudek NS ze dne 5. října 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015.

Rozsudek NSS ze dne 25. května 2015, č. j. 6 As 255/2014-42.

Rozsudek NSS ze dne 6. února 2008, č. j. 1 As 1/2008-172.

Usnesení NS ze dne 10. července 2013, sp. zn. 7 Tdo 653/2013

Usnesení NS ze dne 20. dubna 2016, sp. zn. 6 Tdo 186/2016

Usnesení NS ze dne 20. června 2012, sp. zn. 7 Tdo 629/2012.

Usnesení NS ze dne 24. června 2009, sp. zn. 8 Tdo 677/2009.

Usnesení NS ze dne 21. ledna 2015, č. j. 7 Tdo 1625/2014-24.

Usnesení NS ze dne 7. dubna 2016, č. j. 4 Tdo 257/2016-40.

Usnesení NS ze dne 5. srpna 2015, č. j. 3 Tdo 925/2015-21.

Usnesení NS ze dne 23. října 2018, sp. zn. 7 Tdo 1283/2018.

Usnesení NS ze dne 21. ledna 2015, sp. zn. 7 Tdo 1123/2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 18. ledna 1980, sp. zn. 6 Tz 70/79.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 26. ledna 1966, sp. zn. 1 Tz 95/65.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. dubna 1993, sp. zn. 6 A 14/93.

Vybrané právní předpisy:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní:

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra č. 51 k otázce oprávněnosti policisty zasáhnout v době mimo službu nad rámec povinnosti dle § 10 odst. 2 ZoP.

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra č. 56 k možnosti vést řízení ve věci přestupků proti občanskému soužití v případě urážky nebo jiného útoku na policistu ze dne 26. června 2012.

Shrnutí

Tato práce se zabývá otázkou přípustnosti nutné obrany proti zákroku policisty. Téma je pojímáno z pohledu správního práva. Hlavním cílem práce bylo odpovědět na otázku, které konkrétní právní vady zákroku policisty by mohly zakládat přípustnost nutné obrany jako okolnosti vylučující protiprávnost. Po důkladné analýze současného právního stavu bylo nejprve dospěno k závěru, že jak nauka, tak soudní praxe připouští nutnou obranu proti zákrokům úředních osob pouze v těch případech, kdy jsou jejich zákroky stíženy těmi nejzávažnějšími vadami výkonu pravomoci. Dále byla v souvislosti s tímto závěrem nastíněna možnost rozlišování zákroků na nezákonné a nicotné. Ačkoli zákroky zařazené do první skupiny vykazují jistou míru protiprávnosti, nutná obrana se proti nim, na rozdíl od zákroků nicotných, nepřipouští. V závěru práce byly předestřeny konkrétní právní vady zákroků s jejichž existencí by bylo možné spojovat přípustnost nutné obrany. Jedná se konkrétně o následující vady: provedení zákroku osobou absolutně věcně nepřislušnou, za použití nezákonného prostředku, bez zákonného důvodu nebo extrémně nepřiměřeně. V práci jsou představeny též možné návrhy právní úpravy *de lege ferenda*.

Summary

This thesis focuses on the issue of admissibility of necessary defence against police intervention. The topic is approached from the perspective of administrative law. The main goal was to determine which particular legal defects of police intervention could establish that admissibility. After a thorough analysis of the current law it was concluded that the Czech legal order allows citizens to defend legally only in cases of most severe misconduct in office. Following this conclusion two categories of interventions were defined: illegal interventions and null interventions. Even though the former present certain illegal characteristics, necessary defence is not allowed, in contrast to cases of null interventions. Particular legal defects were outlined in the final chapters of this thesis, the existence of which could imply the admissibility of necessary defence: intervention carried out by a person (official or not) that was not materially competent, carried out using an illegal instrument, carried out without any legal grounds or carried out extremely disproportionately. The thesis also contains possible legal alterations *de lege ferenda*.

Klíčová slova

Nutná obrana, zákrok, bezprostřední zásah, policista, úřední osoba, policie, nicotnost, nezákonnost, pravomoc, útok

Key words

Necessary defence, intervention, immediate intervention, policeman, official, police, nullity, illegality, power, attack